

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 21509-05-21 ד. – ד. נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

בפני כב' השופט ארז שני**תובעים****מ. נ.****ע"י ב"כ עו"ד אנדל ליה****ח. א. ט.****ע"י ב"כ עו"ד אל אסמר יוסף****נגד****ו. ד. – ד.****ע"י ב"כ עו"ד שמואל אהרון****נתבעת****ספרות:**

מנחם גולדברג, יחזקאל פלומין, א' מעוז דיני ירושה ועיזבון

חקיקה שאוזכרה:

חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 1(6)(ה), 20, 22, 22(1), 25, 26, 30, 30(א), 35, 67א(א)(1)

חוק הנוטריונים, תשל"ו-1976: סע' 19, 22, 53

תקנות הנוטריונים, תשל"ז-1977: סע' 4, 4(ה), 4ה'

תקנות הנוטריונים (שכר שירותים), תשל"ט-1978: סע' 4

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962: סע' 1, 2

חוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984

פקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995

חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995: סע' 1(2)

תקנות הירושה, תשנ"ח-1998: סע' 5

מיני-רציו:

* ביהמ"ש לענייני משפחה נתן תוקף לצוואה שהותירה אישה גרושה ואם לבת, לפיה הורישה המנוחה את כל עזבונה לרופא ולאחות סיעודית שטיפלו בה בשנים האחרונות לחייה והדירה את ביתה היחידה.

* ירושה – צוואה – תוקפה

* ירושה – צוואה – צוואה נוטריונית

* ירושה – צוואה – פגמים

* ירושה – צוואה – השפעה בלתי הוגנת

* ירושה – צוואה – כשרות לצוות

* ירושה – צוואה – נטל השכנוע

תובענה לקיום צוואתה האחרונה של מנוחה (גרושה ואם לבת), צוואה נוטריונית מ-2019 (כשנה טרם פטירת המנוחה), כתב ההתנגדות לה, ובקשות לקיום צוואות קודמות של המנוחה – צוואה בעדים מ-2002 וצוואה נוטריונית מ-2018. רקע: בצוואת 2019, המנוחה הורישה את כל עיזבונה למבקשים בשווה. המבקש הוא רופא שטיפל במנוחה, קיים עימה מערכת יחסים חברית קרובה, אף שכר את דירתה. המבקשת היא אחות סיעודית שטיפלה במנוחה בשנותיה האחרונות (בתשלום), התגוררה בקרבה למנוחה, השכירה לה יחידת דיור, והייתה גם קרובה למנוחה בקשרי חברות ושכנות הדוקים. בצוואת 2018 הורישה המנוחה את עיזבונה במלואו למבקשת. בתה של המנוחה מתנגדת לקיום צוואותיה המאוחרות של המנוחה ומבקשת לקיים את הצוואה מ-2002, בה המנוחה הורישה לה את כל עיזבונה.

ביהמ"ש לענייני משפחה נתן תוקף לצוואת 2019 מהטעמים הבאים:

טענות המתנגדת, לפיהן יש לבטל את צוואות 2019 ו-2018 וליתן תוקף לצוואת 2002, נשענות על ארבעה אדנים: פגמים בצוואה – מתוקפו של סעיף 22 לחוק הירושה; אי כשרות המנוחה לערוך צוואה; השפעה בלתי הוגנת על המנוחה; הצוואה נטולת סבירות ואינה משקפת את רצונה של המנוחה.

מאחר שצוואת המנוחה מ-2019 היא צוואה בפני רשות, ביהמ"ש בחן תחילה האם נתקיימו בה כלל היסודות של צוואה נוטריונית בהתאם לתנאים שבסעיף 22 לחוק הירושה. הנטל להוכיח כי הצוואה אינה תקינה מבחינה פורמלית, מוטל על המתנגדת. המתנגדת לא עמדה בנטל זה (ולכן לא נמצא להעביר את נטל השכנוע אל כתפי המבקשים).

אמנם אין חולק כי קיימת שגיאה בצוואות 2019 ו-2018 ביחס לשמותיהם של המבקשים. אולם, מדובר בפגם שניתן לראותו כטעות סופר בפרט שאין המדובר בשמות עבריים ישראליים ושעה שבמקרים רבים בפני עורך הצוואה לא מצוי צילום תעודת זהות של המוטבים עפ"י הצוואה ומכאן הרי שיכולות לקום שגיאות כאלו או אחרות.

כן לא נמצא כל פגם, לא צורני ולא פורמלי, באישור עשיית הצוואה שהוכן על ידי הנוטריונית. בין היתר, לא נמצא כל פגם בניסוחם של הדברים על ידי הנוטריונית באישור עשיית הצוואה, או כי הוחסר מהם דבר באשר לחובתה באישור זה.

באשר לטענות המתנגדת בעניין שכרה של הנוטריונית הובהר כי שכר טרחת נוטריון לעריכת צוואה מופיע בתקנות הנוטריונים (שכר שירותים). סעיף 4 לתקנות אלו דן בתעריף באשר לעשיית צוואה בהתאם לסעיף 22 לחוק הירושה, וסך זה מצוין על גבי אישור עשיית הצוואה. במקרה דנא תואם השכר המצוין (283 שקלים כולל מע"מ) את השכר הנקוב ע"ג אישור עשיית הצוואה. באשר לסך המצוין בחשבוניות אותן הנפיקה הנוטריונית למנוחה בסך 1,000 ₪, הרי שמדובר בשכר עבודתה בתמורה להכנת צוואת המנוחה. כלומר, הנוטריונית גבתה שכר נוטריוני בעד אישור עשיית הצוואה כפי המתחייב מתקנות

הנוטריונים לעניין שכר, ובנוסף גבתה היא את שכר עבודתה בעבור הכנת צוואה. בהקשר זה הודגש כי נוטריון הוא עורך דין ויכול הוא לערוך צוואה מתוקף תפקידו כעורך דין, יכול הוא לעשותה בכל דרך הנראית לו בהתאם לחוק, ובמקום לעשותה כצוואה בעדים, יכול, חלף זאת וכפי בחירתו, לעשותה כצוואה נוטריונית, אליה יצרף את אישור עשייתה וזו תהא צוואה בפני רשות. כך הוא הדין. זו בחירת הנוטריונית ואין בכך כל פסול.

ביהמ"ש דוחה את הטענה כי לאור משך הזמן שחלף מיום הנפקת החשבונית הראשונה ועד לעשיית הצוואה, משך כחודשיים, הדבר יוצר פגם מהותי בהליך הנוטריוני ופוסל את תוקפו.

באשר לאישור הרפואי אשר אינו כפי המתחייב בתקנה 4ה' לתקנות הנוטריונים, ועל כן הוא מיותר שכן המנוחה לא הייתה מאושפזת, ביהמ"ש סבור: ראשית, אם לא היה בו צורך ובכל זאת צורף, הדבר אינו עולה כדי פגם בצוואה; שנית, בהתאם לתקנה 4(ה) הדין מחייב את הנוטריון לבקש אישור רפואי רק כאשר המצווה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו. במקרה דנא המנוחה הגיעה באופן עצמאי למשרדה של הנוטריונית. מכאן כי הנוטריונית לא היתה מחוייבת, בדין, לצרף אישור רפואי לצוואה. הפסיקה הרחיבה את משמעות הביטוי "מרותק למיטתו" וכללה גם אדם אשר קשה לו להתנייד, אדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו ולפיכך אף במקרים כאלה יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה. לאור פרשנות זו, גם לנוכח זהירות מוגברת וגם כי אין הדבר יכול להזיק, טוב עשתה הנוטריונית, ועודנה, כאשר מבקשת ממי הבא בפניה לערוך מסמך משפטי ובפרט צוואה, בהתאם להתרשמותה ולגילו של זה המבקש, כי יצרף הוא אישור על כשרותו הרפואית. תעודה רפואית שכזו, אף שאינה מחוייבת על פי דין, יש בה כדי לסייע בהסרת כל ספק, בדבר גמירות דעתו של המצווה ואת חופש רצונו, שהמסמך האחרון בו הורה מה יעשה בעיזבונו לאחר לכתו מן העולם, ישמש כצוואה. מכאן שלא רק שהנוטריונית נהגה בזהירות יתרה ופעלה מעבר לחובותיה בדין, הרי שלא נפל כל פגם בתעודת הרופא אשר צורפה אל הצוואה.

אין זה משנה אם המנוחה קיבלה את תעודת הרופא מרופאה קבועה או מזדמנת, די בכך כי על סמך בדיקת המנוחה נכון ליום הצוואה, מצאה הרופאה, פסיכיאטרית מומחית, לאחר שבדקה את המנוחה, כי המנוחה כשירה מבחינה משפטית לנהל את ענייניה, לערוך ולחתום על צוואה. די באישורה זה לצורך הכשרת הצוואה בעיניה של הנוטריונית לעניין כשירות המנוחה.

כשרותה של המנוחה: כידוע, צוואה תהא תקפה ותקויים, אם נעשתה בנקודת זמן שבה ידע המנוח להבחין בטיבה של צוואה, אף אם לפני כן או אחרי כן השתנה מצבו. בפסיקה נקבע, כי על המצווה להיות בדעה צלולה, להתייחס למציאות הסובבת אותו, כאשר דעתו משוחררת מלחצי נפש ומחשבות שווא ולגבש רצון חופשי. לצורך שלילת הכשרות לא די בהעלאת ספקות בלבד. להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד, בחוות דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה, בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה וכן בעדויות אחרות. עם זאת, ביהמ"ש יכול להסתייע בחומר ראיות אחר, המתייחס למועד עשיית הצוואה ולהעדיפו על פני חוות הדעת הרפואית. במקרה דנא המומחה מטעם ביהמ"ש מצא כי המנוחה היתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה. חוות דעתו מקיפה יסודית וסוקרת את מצבה של המנוחה לאורך שנים ועד לפטירתה. מסקנותיו תואמות את התיעוד הרפואי כפי שהובא בשלל האסמכתאות הרפואיות אשר צורפו על ידי המתנגדת עצמה (ביהמ"ש מותח ביקורת על החומר הרב שהועבר, רובו לא רלוונטי ולא נמצאה בו אבחנה כלשהי המעידה על ירידה או בעיה קוגניטיבית, זאת עד למועד מאוחר לעריכת צוואת 2019) ולכן לא נמצאה כל סיבה הנראית לעין להעדיף חומר ראיות, אשר לא הוכח, על פני חוות דעתו של המומחה הרפואי.

השפעה בלתי הוגנת: כידוע, הכלל המשפטי אינו קובע כי יש לפסול כל צוואה שנעשתה לאחר השפעה או שכנוע מצד מי שנהנה מן הצוואה, אלא שחוסר ההגינות שבהשפעה הוא הפסול. השפעה בלתי הוגנת היא השפעה שיש בה מרכיב של אי הגינות, שעל פי מושגים של מוסר אישי וחברתי, יש בו כדי להצדיק את ביטולה של הצוואה. הפסיקה הציעה לבחינת הסוגיה של השפעה בלתי הוגנת, ארבעה מבחנים מצטברים, שסוכמו בפרשת מרום. תלות ועצמאות; תלות וסיוע; קשרי המצווה עם אחרים ומבחן נסיבות עריכת הצוואה. לא התלות היא העיקר, אלא ההסתברות שהתלות שללה את רצונו החופשי של המצווה והוא הדין בכל המבחנים האחרים. על מנת להקים חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת שיש בה להעביר את נטל הראיות אל מבקש הקיום, אין די בחשד גרידא אלא נדרשות ראיות משמעותיות המקיימות תשתית ברורה למסקנה האמורה. ביישום לענייננו נמצא כי אף לא אחד מן המבחנים המוזכרים מתקיים.

בין היתר, ביהמ"ש מסכים כי בין המנוחה לבין המבקש שררה מערכת יחסים אשר היתה קצת מעבר למערכת יחסים מקובלת שבין "רופא לפצינט". יחסים אלו, מן הסתם נבעו גם מהיותו של המבקש כשוכר את דירת המנוחה, אולי גם כי המנוחה מצאה אוזן קשבת ומרפא לבעיות הרפואיות מהן סבלה ואולם המבקש לא היה היחיד אותו ביקרה המנוחה. המנוחה היתה בביקורים רפואיים אצל רופאים נוספים ומכאן סבור ביהמ"ש כי סיוע זה מצד המבקש למנוחה לא הגיע כדי מצב של תלות המנוחה במבקש.

זאת ועוד, הגם שמדובר בבעלי מקצוע סיעודיים/רפואיים שניתן בקלות לסבור כי אלו יהיו במעמד בו יגרמו לאדם נזקק במידה מסויימת לפתח תלות בסיוע מצידם, במקרה זה לא הוכחה כל אינדיקציה על תלותה של המנוחה במי מהם, בתקופה שלעת עריכת הצוואה, בניגוד לעובדה כי המנוחה נעזרה במי מהם, הן לטיפול, הן לצורך פעולות יומיומיות כאלו או אחרות והן לחברה. כאמור, סיוע או מידת חסידות אינם השפעה בלתי הוגנת. כך או אחרת לא נטען, גם לא הוכח כי המבקשים היו היחידים שסייעו למנוחה. במקרה של המבקש גם לא נמצא תיעוד או הוכחה אודות סיוע כלשהו, למעט הטיפול הרפואי.

עוד נקבע בין היתר כי גם תוכן הצוואה מהווה נסיבה התומכת בכך כי המנוחה היתה בהכרה מלאה ובעלת רצון מלא בעריכת הצוואה. בצוואתה ביקשה המנוחה לחלק את רכושה שווה בשווה בין המבקשים, ללא שהוציאה רכוש כזה או אחר מכלל עיזבונה, אך מצאה היא לנכון לפרטו פירוט יתר, ולו בשל הצורך לשלול הספק, אם וכאשר יכול ויתעורר. עוד ולצורך שלילת הספק, ציינה המנוחה בצוואתה את רצונה בנישול בתה היחידה מצוואתה, תוך שהסבירה זאת "בתי, לא תקבל מעיזבוני דבר בשל התנהגותה הרעה כלפיי ומעובדה שהיא נתקה אתי כל קשר".

הטיעון בדבר אי סבירות הצוואה, חותר תחת עקרון "כיבוד רצון המצווה" ועקרון "החופש לצוות". בבוא ביהמ"ש לבחון צוואה, אין הוא מחליף את הגיון המצווה ורצונותיו ברצונותיו או בדעותיו שלו. תפקידו של ביהמ"ש לבחון האם הצוואה משקפת ומבטאת את רצונו האמיתי של המצווה, והאם רצונו היה חופשי ומלא, כשהוא נקי מלחצים ומהשפעות של זה או אחר. הא ותו לא. אין ספק שכאשר מדובר בנתק בין מצווה לאחד מיורשיו, הרי שמעתה השתלשלות הנסיבות אינה מפתיעה כאשר מצווה בוחר שלא להוריש לאותו יורש את חלקו מעיזבונו. במקרה דנא, לאור מערכת היחסים העכורה בין המנוחה לביתה, עוד מילדותה ואשר כללה נתק מוחלט עד לאשפוזה של המנוחה ביהמ"ש לא מוצא אי סבירות בצוואה. ביהמ"ש אינו סבור כי טעמיה של המנוחה בצוואתה היו רק כדי לגמול למבקשים על שמילאו את אשר חסר לה אלא גם שלא להותיר לבתה או מי מטעמה, כיוון שלא דאגו לה ולא היו לה כעזר בשנות חייה האחרונות.

פסק דין

מונחת לפני תובענה לקיום צוואתה האחרונה של המנוחה ס. ש. ז"ל, צוואה נוטריונית מיום 7/10/2019, וזאת בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#), התשכ"ה – 1965 (להלן: "[חוק הירושה](#)"), כתב ההתנגדות לה, ובקשות לקיום צוואות קודמות של המנוחה - מיום 3/11/2002, צוואה בעדים בהתאם [לסעיף 20 לחוק הירושה](#) וצוואה נוטריונית מיום 10/4/2018.

רקע עובדתי

המנוחה ס. ש. ז"ל (להלן: "[המנוחה](#)") הלכה לבית עולמה ביום 00/00/2020, בהיותה כבת .. שנים, גרושה ואם לבת.

המנוחה הותירה כאמור צוואה אחרונה מיום 7/10/2019 (להלן: "[צוואת 2019](#)"), בה הורשה את כל עיזבונה למבקשים בשווה (להלן: "[המבקשים](#)"), המבקשים לקיים את צוואתה זו ([ת"ע 21473-05-21](#)).

המבקש הינו רופא במקצועו אשר טיפל במנוחה, קיים עימה מערכת יחסים חברית קרובה, אף שכר את דירתה (להלן: "[המבקש](#)"). המבקשת היא אחות סיעודית במקצועה, גם היא טיפלה במנוחה בשנותיה האחרונות (בתשלום), אשר התגוררה בקרבה למנוחה, השכירה לה יחידת דיור, והיתה גם קרובה למנוחה בקשרי חברות ושכנות הדוקים (להלן: "[המבקשת](#)").

המנוחה הותירה צוואה נוספת מיום 10/4/2018 (להלן: "[צוואת 2018](#)"), בה הורשה את עיזבונה במלואו למבקשת ([ת"ע 21311-05-21](#)).

למנוחה בת יחידה, היא המתנגדת לקיום צוואותיה המאוחרות של המנוחה (להלן: "[המתנגדת](#)") ומבקשת לקיים את צוואתה הראשונה מיום 3/11/2002 (להלן: "[צוואת 2002](#)"), בה המנוחה הורשה לה את כל עיזבונה ([ת"ע 21319-05-21](#)).

ביום 6/5/2021 הועברו הליכי הצדדים מהרשם לענייני ירושה לבית המשפט בכאן, בהתאם [לסעיף 67א\(א\)\(1\) לחוק הירושה](#).

ב"כ האפוטרופוס הכללי הודיע כי אין בדעתו להתערב בהליכים.

לאחר דיונים בהליכים, שמיעת הוכחות והגשת סיכומים, ניתן כעת פסק הדין.

תמצית טענות הצדדים

טענות המתנגדת בתמצית

יש לפסול את צוואותיה המאוחרות של המנוחה ולקיים את צוואתה מיום 3/11/2002. לחילופין, ליתן צו ירושה, בהתאם לו המבקשת, היא בתה היחידה של המנוחה והיא היורשת, בשלמות ובבלעדיות, את עיזבון המנוחה.

באישור הנוטריוני לעשיית צוואת 2019 ובצוואה עצמה נפלו פגמים צורניים ופורמליים, מהם עולה כי אין המדובר בצוואה בפני רשות ואין לראות בה ככזו, גם לא צוואה בעדים שכן אין שני עדים ולנוכח הפגמים, יש להעביר את נטל ההוכחה אל כתפי המבקשים.

המנוחה לא היתה כשירה לעריכת צוואה נוכח מצבה ולא הבחינה בטיבה של הצוואה.

המנוחה היתה תשושה פיזית ונפשית, נכה מוכרת על ידי המוסד לביטוח לאומי לצמיתות בתחום הנפש, סבלה משלל מחלות, בעטיין אף יצאה לפנסיה מוקדמת, מבעיות נפשיות ומדיכאון קליני שטופלו בתרופות נרקוטיות משככות כאבים, ובשנים האחרונות לחייה, בקנבס רפואי. הדבר הוכח באמצעות מאות מסמכים רפואיים.

צוואת המנוחה נחתמה עת היתה המנוחה תחת השפעת תרופות וסמים. לתרופות אלו בכלל ולקנבס רפואי בפרט, יש תופעות לוואי נפשיות הגורמות לבעיות בערנות, במצב ההכרה, בשינויים נפשיים, כולל שינויים במצב הרוח, מצבי בלבול ומצבים פסיכויטיים. בזמנים אלו, שללו התרופות את גמירות דעתה וצלילותה של המנוחה, כמו גם את בחירתה החופשית של המנוחה לערוך צוואה.

יש לפסול את שתי הצוואות ו/או כל צוואה אחרת בשל מצבה הרפואי, תפקודי וקוגניטיבי הרעוע של המנוחה טרם עריכת הצוואה, ובשל תהליך דמנטי בו היתה שרוייה המנוחה שנים רבות (וראה מכתב שחרור מיום 29/11/2015), קשיים תפקודיים וחברתיים שנבעו מרקע רפואי ונפשי קונקרטי.

המבקשים ניצלו את מעמדם, מקצועם והממשק שלהם עם המנוחה ופעלו תוך הפרת אמונים בחוסר תום לב, בחוסר ניקיון כפיים, בתחכום, בעורמה, בתכסיסנות ובתחבולה, תוך טשטוש טביעות אצבעותיהם ותוך ניצול תלותה של המנוחה בהם בהיותה מוחלשת, תשושת נפש וחסרת עצמאות שכלית הכרתית, תלות מקיפה, יסודית ועמוקה. המנוחה היתה כלי משחק בידיהם של המבקשים.

המבקש – רופא צעיר ונמרץ, אשר טיפל במנוחה, לא סיפק הסבר לכמות הביקורים החריגה של המנוחה אצלו, הודה בביקורים פרטיים שנועדו בעיקר למרשמים, פעל בתחבולה ובתכסיסנות בעריכת הצוואה הפסולה וביצירת תחזוקת תלות המנוחה בו.

בנוסף, הזריק המבקש למנוחה תרופות מסממות ומטשטשות שגרמו לה לתשטשות, בלבול וחוסר התמצאות בזמן ובמקום.

המבקש חתם על רבים ממסמכי האבחנה, המלצות לטיפול ועוד, על אף שבהתמחותו אורתופד, לא היה זה תחום התמחותו העיקרי.

המנוחה אשר סורבה על ידי הפסיכיאטרית של קופת החולים למתן חוות דעת אשר תעיד על כשרותה, מצאה רופאה, בהמלצת המבקש (שהיא קולגה של המבקש), אשר תכתוב עבורה בחיפזון ובכתב יד, חוות דעת רפואית (מפוברקת), ללא עיון בתיקה הרפואי.

המבקשת, עובדת סיעוד קשישים מנוסה, ערמומית, נצלנית ועזת מצח שעשתה הון על גב הקשישה, שלא התביישה להסתיר את מסכת הלחצים והמניפולציות הרגשיות שהפעילה על המנוחה המוחלשת, אף מסרה כי היתה מעורבת בעצמה בעריכת צוואה לטובתה.

המבקשת תיחזקה והאריכה את תוקפם של רישיונות הקנביס, לרבות הגדלת מינונים וסימומה של המנוחה עד כדי הזיות וחוסר הבנת המציאות, שלטה בקשר המנוחה עם יחידת הקנביס הרפואי באמצעות המייל הפרטי שלה ומסרה להם פרטים כוזבים אודות המנוחה.

המבקשת דאגה כי המנוחה תתגורר בצמידות אליה ותהא בשליטתה 24 שעות ביממה. השפעתה זו גרמה למנוחה לדרוש מהמוסד לביטוח לאומי לאשר את המבקשת כמטפלת המנוחה.

המבקשים שניהם ניצלו את מצבה של המנוחה תוך שעשו שימוש בתחום עיסוקם, מי בסם ותרופות ממכרות, מי בעצת אחיתופל ובהמרדה נגד בתה במקום לפייס.

המנוחה היתה בודדה ומבודדת בשליטת המבקשים, אשר פעלו לכך באופן נמרץ, היתה מנותקת לגמרי מאנשים אחרים וללא קשרים עם חברים ובני משפחה. המבקשים אף דאגו לבידודה של המנוחה ולקרבה פיזית צמודה למקום מגוריה.

בהתאם למכלול נסיבות המקרה, יש לילך על פי המבחנים שנקבעו בהלכת מרום או בהתאם להלכת "החוטאים השזורים". התוצאה היא ביטולה של צוואת המנוחה.

מתקיימים השיקולים להקמת חזקה שבעובדה לפיה הצוואה נערכה תחת השפעה בלתי הוגנת בהינתן מקצועות המבקשים הרפואיים שלכל הדעות מחייבים חובת אמון מיוחדת. די בכך כדי להעביר אל כתפיהם את נטל הבאת הראיות.

הצוואה אינה משקפת את רצונה החופשי והאמיתי של המנוחה, שכן רצונה התקף שחל והיה שריר, יציב וקיים לאורך שנים ארוכות היה כפי שנעשה על ידי המנוחה בצוואתה בשנת 2002.

המבקשים אינם שאר בשר של המנוחה, אפילו את שמם לא ידעה המנוחה להגות, לבטא או לרשום.

לא יתכן ולא סביר כי המנוחה יזמה מרצונה פנייה לנוטריון לשם עריכת צוואה, גם לא ביקור אצל רופאה פסיכיאטרית מזדמנת (אותה לא הכירה), לשם קבלת מסמך רפואי מקדים לעריכת הצוואה וגם לא, בנסיבות מצבה הרפואי, הלכה מיוזמתה ולבדה להפקדת הצוואה במשרד הרשם לענייני ירושה.

המתנגדת אהבה את אימה, כיבדה אותה וסייעה לה ככל יכולתה לרבות ליווי לניתוחים, שהתה לצד המנוחה בבית החולים ודאגה לכל מחסורה, זאת על אף מערכת היחסים בינה לבין המנוחה.

נוכח שלל מחלותיה של המנוחה, סבלה המתנגדת, גם בילדותה וגם בחייה הבוגרים מניכור הורי לעת זקנה מצד אמה המנוחה ללא כל סיבה סבירה, למעט מצבה הנפשי והרעוע של המנוחה, חוסר הבנת המציאות הרפואית שלה וחוסר רצונה לקבל את המלצות הרופאים בהן תמכה המתנגדת, לטובת המנוחה.

ניכור זה אף הוחל, בעידוד המבקשים, כלפי בנותיה של המתנגדת. כך סירבה המנוחה להזמנת נכדתה להשתתף בחתונתה בשנת 2017.

למרות האמור, לא הגיעו הדברים מעולם לכדי הדרה רכושית של המתנגדת והניסיון להדירה בצוואה הינו ניסיון מלאכותי ללא הסבר המניח את הדעת.

לא הוכח אבק התנהגות רעה כלפי אמה, מדובר בטעות שבעובדה שכן קיים פער קיצוני ותהומי בין המציאות האובייקטיבית לבין תפיסתה הסובייקטיבית אצל המנוחה.

טענות המבקש בתמצית

צוואת המנוחה נערכה כדין, בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#), גם בהתאם [לחוק הנוטריונים](#).

הנוטריונית פירטה את הפעולות אותן ביצעה, את דברי המנוחה בדבר צוואותיה קודמות, העידה כי המנוחה הגיעה למשרדה (המצוי בחדר אותו שוכרת מפרקליט המתנגדת) באופן עצמאי וללא ליווי.

המתנגדת בחרה שלא לזמן את הנוטריונית לעדות, באשר לפגמים אשר נפלו בצוואה לטענתה. המבקש הוא שזימנה.

הנוטריונית, אשר בהתאם לדין, לא היתה חייבת לבקש אישור רפואי, העידה כי עשתה כן מטעמי זהירות לאור גילה של המנוחה ואישרה כי המנוחה הביעה את דבריה ללא לחץ או כפייה. תעודת הרופא אשר צורפה לצוואה, בה צויין כי המנוחה מבינה את משמעותה של הצוואה, היקף רכושה וכדומה, לא נסתרה שכן המתנגדת בחרה שלא לזמן את הרופאה לעדות.

המנוחה הפקידה בעצמה את צוואתה ולא ביקשה מהנוטריונית להפקידה מרחוק, כך עולה ממכתבו של הרשם לענייני ירושה.

יש לדחות את טענת המתנגדת להסתרת מסמכים רפואיים שכן לא נעשתה כל פנייה בנושא.

מטיב מערכת היחסים בין המנוחה למבקש, על אף היותו אורתופד, המנוחה הרגישה בנוח לשאול גם על דברים שלא במסגרת מומחיותו.

במסמכים הרפואיים אותם צירפה המתנגדת, עולה כי המנוחה סבלה מכאבים, אולם כל משככי הכאבים שניתנו לה, לא היה בהם לגרום למצב בו המנוחה נזקקה לסיוע או הגיעה למצב בו לא ידעה את מהות מעשייה.

המומחה הרפואי קבע בחוות דעתו כי המנוחה היתה כשירה לחתום על צוואה ביום 7/10/2019. המתנגדת בחרה שלא להעביר למומחה הרפואי שאלות הבהרה, גם לא לזמנו לעדות ומכאן כי חוות דעתו לא נסתרה. רק במקרים חריגים יפסוק בית המשפט בניגוד לחוות דעת המומחה שמונה על ידו.

טענות המתנגדת נטענו בעלמא וללא כל ראיה שיש בה להביא לכלל מסקנה כי נתקיימו הנסיבות העשויות להצביע על השפעה ו/או מעורבות פסולה של מי מהמבקשים.

ניסיון המתנגדת להטיל דופי במבקשים ולהלך עליהם אימה כמי שקשרו ביניהם להשפיע על המנוחה לטובתם או שתיאמו ביניהם עדויות, לא הוכח ואף מרחיק לכת.

לאורך כל שנות הכרות המבקש עם המנוחה, המנוחה היתה עצמאית, הן מהבחינה הפיזית והן מהבחינה השכלית.

התנהלות המתנגדת, שהתנכרה לאימה, חוות דעת המומחה הרפואי, מועד הפקדת הצוואה, לרבות חקירת הנוטריונית, כולם מוכיחים היעדר השפעה בלתי הוגנת, ומכאן כי לא התקיים אף אחד ממבחני מרום עליהם מבקשת המתנגדת להיסמך.

מבחן התלות והעצמאות –

- הטיפול אותו קיבלה המנוחה מהפסיכיאטרית דר' ... עד שנת 2004, לימד על משבר זוגי ולא על תלות כלשהי.
- הטיפול מדר' ... בשנת 2016, הוכיח את היחסים הגרועים בין המתנגדת לאמה ולא הוכיח כל תלות בצד ג'.
- בהערכת תלות מטעם הביטוח הלאומי צויין כי לא היתה למנוחה כל ירידה קוגניטיבית וכי מדובר באישה בעלת תובנה.
- הדבר חוזר על עצמו בחוות הדעת המפנה ל"....." ומוכח בתעודה הרפואית של דר' ... שצורפה לצוואה.

מבחן התלות והסיוע –

- לא עלה בידי המתנגדת להוכיח כי הקשר בין המבקשים לבין המנוחה התבסס על אותו סיוע כפי הנזכר בפסיקה.

- מפגשי המבקש עם המנוחה היו לרוב בנוכחות המתנגדת ולרוב בעניין צרכי תשלום דמי השכירות או התייעצות בקשר לטיפול שניתנו במסגרת קופת החולים ולא באופן פרטי. באלו אין כדי להוכיח קיום תלות שיש בה לפסול את הצוואה.

מבחן קשרי המצווה עם אחרים –

למיטב ידיעת המבקש, המנוחה לא היתה מנותקת, היו לה חברים נוספים, הגם שלא הרבתה להתראות עימם, כך כעולה מעדות המבקשת. המנוחה גם היתה נוסעת באופן עצמאי לעיר ויושבת בבית קפה.

מבחן נסיבות עריכת הצוואה –

עצם העובדה כי המנוחה הפקידה את הצוואה בעצמה, יש בה ללמד כי זה היה רצונה ויש לכבדו.

על צוואת המנוחה נודע למבקש לראשונה באמצעות ההודעה מהרשם לענייני ירושה.

יש לדחות את טענת המתנגדת כי הזכות לרשת נצורה בחבל הטבור ומכוח זה מבקשת היא להכשיר גגיעה בזכות המנוחה לצוות, כל זאת מבלי להתחשב בסבל או בעוגמת הנפש שגרמה למנוחה.

המנוחה אשר ראתה כי המתנגדת לא ראויה לרשת אותה, הדירה את ביתה מצוואתה ואף הסבירה הסיבות לכך. כך רצתה המנוחה, כך פעלה ואת זה יש לכבד.

אדם זכאי לחלק את עיזבונו כראות עיניו.

טענות המבקשת בתמצית

בצוואת המנוחה לא נפל פגם שכן היא נחתמה בפני הנוטריונית והיא עונה על הקריטריונים הקבועים [בסעיף 22 לחוק הירושה](#). על גבי אישור עשיית הצוואה נכתב במפורש כי הצוואה נרשמה על ידה, הוקראה למנוחה והמנוחה הצהירה כי זו צוואתה.

בניגוד לטענת המתנגדת, התקיימו שתי החלופות המפורטות [בסעיף 22](#) לעניין קריאה או הקראה ותרגום של הצוואה – הצוואה גם תורגמה למנוחה בעל פה על ידי הנוטריונית לשפה הרוסית והמנוחה גם קראה את הצוואה בעברית.

המתנגדת אינה טוענת כי המנוחה לא ידעה קרוא וכתוב בעברית וממילא גם לא הוכיחה כל צורך בתרגום או הקראת הצוואה למנוחה.

מכאן כי התקיימו כל דרישות הדין בעניין צוואה בפני רשות.

אין פסול בכך כי הנוטריונית גבתה שכ"ט נפרד משכר הנוטריון בעבור פעולה משפטית זו.

המנוחה היתה כשירה וצלולה לערוך צוואה ביום 7/10/2019. זו גם היתה קביעתו של המומחה הרפואי, אליו לא נשלחו שאלות הבהרה, גם לא זומן לעדות ומכאן כי חוות דעתו לא נסתרה.

כשירותה של המנוחה עולה גם מן המסמכים הרפואיים, כמו למשל סיכום ביקור מיום 00/00/2019 (פחות מחודש ימים בטרם עריכת הצוואה) בו נכתב על שיפוט והתמצאות תקינים, סיכום הערכת תלות (ימים ספורים לאחר עריכת הצוואה), בה צויין כי הנבדקת צלולה ואינה זקוקה להשגחה.

המומחה הרפואי לא סבר כי לצריכת הקנביס הרפואי יש השלכות על כשירותה של המנוחה, בניגוד לטענת המתנגדת.

המנוחה פנתה לפסיכיאטרית של קופת החולים לצורך קבלת חוות דעת רפואית אך הוסבר לה כי במסגרת סל הבריאות לא ניתן לעשות כן, ולא כפי טענת המבקשת כי המנוחה סורבה בשל סיבה אחרת. יחד עם זאת, צויין על ידי הפסיכיאטרית כי למנוחה תובנה מלאה.

לאור מצבה זה של המנוחה, יש לדחות את טענת המתנגדת בדבר מצבה הקוגניטיבי של המנוחה או כי התרופות אותן נטלה המנוחה השפיעו על כשרותה ומסוגלותה לערוך צוואה.

טענותיה של המתנגדת אודות מערכת היחסים של המנוחה עם המבקשים והשפעתם על המנוחה כדי שתוריש להם את עיזבונה, אינן אלא השערות, הנחות ותאוריות פרי דמיונה, שכן לא היה קיים כל קשר בין המנוחה למתנגדת החל משנת 2017 ועד לשנת 2020, דבר בו הודתה בעצמה. מכאן כי למתנגדת אין בדל ראיה להוכחת הטענה להשפעה בלתי הוגנת מצד המבקשים על המנוחה.

לא המבקשת היא שהשפיעה על המנוחה לכתוב צוואה אלא כאבה של המנוחה עצמה על הקשר הקשה, הניתוק והריחוק בינה לבין המתנגדת, הוא שהוביל את המנוחה לקבוע כי בתה, לא תירש דבר.

המנוחה היתה אישה עצמאית, דעתנית, ניהלה את ענייניה בעצמה, לא היתה נזקקת או מוחלשת ולא היתה תלויה במי מהמבקשים לצורך ניהול שגרת חייה, בוודאי לא באופן מקיף ויסודי. לצד החברות והשכנות שסייעו בעיקר להפגת הבדידות, המנוחה התנהלה כאדם עצמאי לחלוטין, יצאה ובאה כרצונה, היו לה משאבים לרכוש כל שירות או מוצר שהיתה זקוקה לו ובשום אופן לא היתה תלויה בחסדיה של המבקשת ולא היתה מנותקת מאחרים.

בשל החלל שנוצר למנוחה כתוצאה מהיעדר הקשר עם בתה, המנוחה יצרה קשרי חברות הדוקים וקרובים עם המבקשים ועם אנשים נוספים שסייעו לה והעניקו לה תמיכה וחברה.

קשריה של המנוחה עם המבקשים לא היו יחסי תלות ואף אחד מהם לא השפיע על המנוחה לערוך צוואה לטובתו.

יחסיה של המנוחה עם המבקשת היו, בראש ובראשונה, יחסי חברות. מרבית הסיוע למנוחה היתה כחברה וללא תגמול ורק בשנת 2019, המבקשת העניקה למנוחה עזרה בתשלום במסגרת שעות סיעוד שאושרו על ידי הביטוח הלאומי.

המבקשת אף לא ידעה בזמן אמת שנערכה צוואה הזו, שכן המנוחה היא שפנתה לנוטריונית ועשתה את כל הפעולות שנדרשו לצורך עריכת וחתומת הצוואה לבדה וללא ידיעת המבקשת או מעורבותה. אילו היתה המבקשת מונעת מאינטרס כלכלי ביחסיה עם המנוחה היא לא היתה משפיעה של המנוחה לערוך את צוואת 2019, שכן בצוואת 2018 המנוחה ציוותה את כל רכושה למבקשת, גם עליה לא ידעה המבקשת בטרם מסרה לה המנוחה העתק ממנה.

המנוחה חזרה על רצונה כי ביתה לא תקבל דבר מעיזבונה יותר מפעם אחת, הן בצוואת 2018, הן בפני הנוטריונית והן בפני המבקשת, בעל פה ובכתב.

הוכח, באמצעות הנוטריונית, כי המנוחה ביקשה במפורש להוריש את עיזבונה לשני המבקשים ונתנה לנוטריונית את פרטיהם כדי לערוך את הצוואה. הנוטריונית אף שאלה את המנוחה מדוע אין היא בוחרת להוריש את עיזבונה לבתה ומעדותה, לא נותר ספק כי הצוואה משקפת את רצונה של המנוחה.

בנסיבות חייה של המנוחה, החליטה היא להוריש מרצונה החופשי למי שסייע לה והיה לה למשענת בשנות חייה האחרונות ועל כן יש לכבד את רצונה. צוואת המנוחה אינה משוללת היגיון והיא מתאימת עם נסיבות חייה.

דיון והכרעה

למעשה, טענות המתנגדת, לפיהן יש לבטל את צוואת המנוחה – צוואת 2019, ו/או כל צוואה אחרת, וליתן תוקף לצוואת 2002, נשענות על ארבעה אדנים אותם יד לבחון, ואלו הם:

- פגמים בצוואה – מתוקפו של [סעיף 22 לחוק הירושה](#).
- אי כשרות המנוחה לערוך צוואה - [סעיף 26 לחוק הירושה](#).
- השפעה בלתי הוגנת על המנוחה - [סעיף 30\(א\) לחוק הירושה](#).
- הצוואה נטולת סבירות ואינה משקפת את רצונה של המנוחה.

אפתח תחילה בטענת המתנגדת כי אין המדובר בצוואה בפני רשות ואין לראות בה ככזו, ולנוכח הפגמים אשר נפלו בה, הן הצורניים והן הפורמליים, יש להעביר את נטל ההוכחה אל המבקשים.

ההלכה המשפטית גורסת כי צוואה שמתקיימות בה כל הדרישות הצורניות על פי הדין, עומדת לה חזקת כשרותה, והנטל להוכיח כי בטלה היא, מוטל על המתנגד לקיומה. (ראה: [ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה](#), נה(3) 837 {פמ"מ – 30/4/2001}).

הכלל הנהוג בדיני צוואות הוא, שבצוואה תקינה מבחינה פורמלית יוטל נטל השכנוע על המתנגד להוכחת עילות ההתנגדות הנטענות והוא יחל בהבאת הראיות, ואילו בצוואה הפגומה בפגם צורני יעבור נטל השכנוע אל מבקש קיום הצוואה והוא גם יפתח בהבאת הראיות. במצב דברים זה על מבקש קיום הצוואה להוכיח כי הצוואה משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה וזאת בהתאם לרמת ההוכחה הנדרשת [בסעיף 25 לחוק הירושה](#), קרי מעל לכל ספק סביר.

יחד עם זאת, בכל הנוגע לנטל השכנוע, יש לבחון שאלה זו בהתאם לראיות שיובאו בתום ההליך ובפרט לאחר שמיעת עורך הצוואה ו/או העדים לה. לאחר שמיעת הראיות ניתן יהיה לקבוע האם עוצמתו של הפגם היא כזו המצדיקה את העברת נטל השכנוע על כתפי המבקש את קיום הצוואה, אם לאו. (ראה: [עמ"ש \(ת"א\) 38138-09-11 א.נ.ש. נ' א.מ.ק.](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 14/4/2013}).

מאחר שצוואת המנוחה מיום 7/10/2019 היא צוואה בפני רשות, נבחן תחילה באם נתקיימו בה כלל היסודות של צוואה נוטריונית בהתאם לתנאים [שבסעיף 22 לחוק הירושה](#). הנטל כאמור, להוכיח כי הצוואה אינה תקינה מבחינה פורמלית, מוטל על המתנגדת.

העומדת לצוואה חזקת כשרותה?

[חוק הירושה](#) מכיר בארבעה סוגים של צוואות, ומציב דרישות צורניות פורמליות לכל צוואה בפני עצמה. מטרתן של הדרישות הפורמליות היא לאפשר לבית המשפט להגיע למסקנה בדבר אמיתותה של הצוואה ובדבר גמירות דעתו של המצווה.

אחת מן הדרכים לעשיית צוואה היא צוואה בפני רשות בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#).

וכך הן הוראות הסעיף:

- "(א) צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דברי הצוואה בעל-פה בפני שופט, רשם של בית משפט או רשם לענייני ירושה, או בפני חבר של בית דין דתי, כמשמעותו בסעיף 155, או בהגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי שופט או רשם של בית משפט, רשם לענייני ירושה או חבר בית דין דתי כאמור.
- (ב) דברי הצוואה כפי שנרשמו על ידי השופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לענייני ירושה או חבר בית הדין הדתי או כפי שהוגשו לידו, ייקראו בפני המצווה, הוא יצהיר שזו צוואתו, והשופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לענייני ירושה או חבר בית הדין הדתי יאשר בחתימתו על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר כאמור.
- (ג) נכתבה הצוואה בלשון שהמצווה אינו שומע, תיקרא בפניו בתרגום ללשון שהוא שומע, והמתרגם יאשר זאת על פני הצוואה.
- (ד) במקום קריאת הצוואה או תרגומה בפני המצווה יכולה לבוא קריאתה או קריאת תרגומה על ידי המצווה עצמו.

- (ה) צוואה שנעשתה בפני רשות מותר להפקידה אצל רשם לעניני ירושה.
 (ו) צוואה בפני רשות תהיה ראויה לכאורה שהאדם הנקוב בה כמצווה עשה את הצוואה ושנעשתה ביום ובמקום הנקובים בה כיום העשיה ומקומה.
 (ז) לענין סעיף זה, דין נוטריון כדין שופט".

מלשון הוראות הסעיף עולה כי קיימות שתי דרכים לעשות צוואה בפני רשות:

- על ידי אמירת דברי המצווה בעל פה בפני הרשות.
- על ידי הגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי הרשות.

סעיף 22 לחוק הירושה מגדיר צוואה בפני רשות מהי, **וסעיף 53 לחוק הנוטריונים**, תשל"ו – 1976 (להלן: "חוק הנוטריונים") הביא להוספת **סעיף 22(ז)** לחוק הירושה, הקובע כי דין נוטריון כדין שופט לעניין אותו סעיף.

בסעיף 19 לחוק הנוטריונים נקבע כך:

"אישורו של נוטריון לפי חוק זה והתקנות על פיו, יהיה ראויה מספקת בהליך משפטי, ללא צורך בראיה נוספת, לדברי הנוטריון או למעשיו ולדברי אחרים ולמעשיהם שאמרו או עשו בפניו, הכל כאמור באישור".

היותו של אישור נוטריוני ראויה מספקת לאמור בו, כפי שקובע **סעיף 19 לחוק הנוטריונים**, מותנה בכך שהנוטריון פעל בהתאם לחוק הנוטריונים. **סעיף 22 לחוק הנוטריונים** מטיל על הנוטריון את החובה לפעול בנאמנות ובמסירות במילוי תפקידיו. (ראה: **ה"פ (חי') 86/06 מוזר נ' לוי** {פמ"מ [פורסם בנבו] – 12/11/2007}).

פעולתה של הרשות כמפקחת על תהליך עשיית הצוואה כולו, מהווה בטוחה פורמלית לאמיתות הצוואה ולגמירות דעתו של המצווה, ולכן פוחתות הדרישות הפורמליות הנלוות לצוואה זו.

הוראות אלו מתקיימות אף אם המצווה מסר את הוראותיו לנוטריון בטלפון. הן מועלות על ידי הנוטריון על הכתב ומוקראות על ידי הנוטריון למצווה (ראה: **ע"א 594/99 אוחנה נ' אלעזר**, נה(3) 355 {פמ"מ – 12/3/2001}).

אלו הפגמים אשר לטענת המתנגדת נפלו בצוואת המנוחה ובאישור הנוטריוני לעשייתה:

- שמו של המבקש, הדר' ..., נרשם בצוואה -
- לא נעשה אישור רפואי לפי **תקנה 4' לתקנות הנוטריונים**, שכן חוות הדעת הרפואית אשר צורפה לצוואה מיותרת משהמנוחה לא היתה מאושפזת ולא היה צורך בה.
- לא נחתם כל עמוד ועמוד על ידי הנוטריונית כמתחייב בדיון.
- לא הוצג מקור הצוואה.

- בין הפגישות של המנוחה בפני הנוטריונית בהתאם לחשבוניות קיים פער של כחודשיים, דבר היוצר פגם מהותי בהליך הנוטריוני ופוסל את תוקפו.
- בצוואה נכתב כי הצוואה תורגמה למנוחה לשפה הרוסית, עובדה שאינה נכונה כפי עדות הנוטריונית.
- לא נכתב כי המנוחה קראה את הצוואה שכן היא לא קראה, גם לא אמרה את הדברים כפי שנרשם והמנוחה אף לא הצהירה כי זו צוואתה.
- בניגוד לדין לא פורט שכר נוטריון בנפרד משכ"ט עו"ד, לא צויין בחשבונית השכר שנגבה לכל פרט, שכר הנוטריון שנרשם בחשבונית אינו תואם את התעריף הנוטריוני המחוייב בדין לעריכת צוואה, לא צויין אם נעשו עותקים נוספים.

צוואת המנוחה מיום 7/10/2019 היא צוואה נוטריונית אשר נערכה על ידי הנוטריונית ועורכת הדין אולגה סקליארסקי (להלן: "הנוטריונית"), בה ציוותה המנוחה את מלוא רכושה למבקשים בחלקים שווים.

בצוואת המנוחה כאמור, שמו של המבקש צויין – "...ולא..." כשמו הנכון.

בעניין זה העידה הנוטריונית לפרוטוקול הדיון מיום 3/3/2022, בעמ' 33 :

ש"ש:	בב'. מה השם של הזוכה?
ת:	מר
ש:	
ת:	כן. תעודת זהות שלו. כן.
ש:	ואת זה את אומרת, המנוחה קראה.
ת:	בטח. היא מההתחלה ביקשה. היא נתנה לי פרטים של האנשים האלה.
	זה לא במקרה.
ש:	לא כתוב, למשל, ש... בבית, כן?
ת:	בדיוק כמו.
ש:	בדיוק כמו שכתוב.
ת:	בדיוק מה שאמרה לי. אני לא זוכרת נתנה לי תעודת זהות. כנראה שכן, כדי לבדוק האם כתבתי נכון.
ש:	אבל כשהקראת לה היא לא אמרה לך "משהו פה לא תקין". היא אמרה "זה בסדר, אלה השמות", נכון?
ת:	ממש לא. היא מההתחלה אמרה לי לכתוב ככה."

על כך אוסיף אני כי בצוואת 2018 נכתב אף שמה של המבקשת בשגיאה – "...ולא...".

אומר כי אלו מהווים פגם אשר ניתן לראותו כטעות סופר, שהרי חדשות לבקרים מונחות לפתחו של בית המשפט בקשות לתיקון מספרי זהות של יורשים, כמו גם החלפת שמות ואף טעויות דפוס בשם. אלו ניתנות ללא הכבדה, בכפוף להצגת תעודות הזהות.

עוד אוסיף כי בשני המקרים אין המדובר בשמות עבריים ישראלים, אלו, כדרך החיים, מהווים לעיתים כמקור לטעויות בפני הכותבים את שמותיהם ואין המדובר רק במקרים של צוואות. בל נשכח כי במרבית המקרים, בפני המצווה, גם בפני עורך הצוואה לא מצוי צילום תעודת זהות של פלוני זה או אחר אשר המצווה רוצה להוריש לו, ומכאן הרי שיכולות לקום שגיאות כאלו או אחרות.

באשר ליתר הפגמים להם טוענת המתנגדת, הרי שאלו מתייחסים לאישור עשיית הצוואה אשר צורף לצוואה, לפי [סעיף 22 לחוק הירושה](#), מיום 7/10/2019 אשר נחתם על ידי הנוטריונית.

וכך נכתב באישור עשיית הצוואה:

"....מאשרת כי ביום 07.10.2019 במשרדי ברח' סוקולוב 70א' ניצבה לפני גב' ... (להלן – המצווה) שזהותה הוכחה לי על פי ת.ז., ואמרה המצווה את דברי הצוואה שרשמתי במסמך המצורף והמסומן באות א'. וקראתי בפני המצווה את דברי הצוואה והצהירה מרצונה החופשי כי זוהי צוואתה. אני מאשרת כי נרשם על פני הצוואה שתורגמה לשפה הרוסית על ידי למצוואה אשר אישרה זאת על פני הצוואה וכי המצווה הצהירה שזו צוואתה.

שכר בסך של 283 ₪ כולל מע"מ שולם".

אישור עשיית הצוואה הינו בן עמוד אחד, הצוואה עצמה נכתבה על פני עמוד אחד, בסופו נחתמה חתימת המנוחה.

מה נדרשה הנוטריונית לציין מס' עמודים? אין אני יודע.

הטענה כי לא נחתם כל עמוד ועמוד על ידי הנוטריונית כמתחייב בדיון, טוב היה שלא תיטען שעה שחתימתה הופיעה על גבי אישור עשיית הצוואה וכן על הצוואה, אלו כאמור כל אחד על פני עמוד אחד.

מקור הצוואה נדרש לצירוף על ידי זה המבקש לקיימה ככל שהוא בידו, ובמקרה בו הופקדה הצוואה כמו במקרה זה, הרי שהמקור מופקד אצל הרשם לענייני ירושה. באף אחד מהמקרים לא נדרש על ידי הנוטריון, עורך הצוואה לצרף מקור, כל שכן שאינו צד להליך, קל וחומר, להגישו, אם לא נתבקש לעשות כן.

לטענת המבקש ידע הוא על הצוואה רק באמצעות הודעה שקיבל מהרשם לענייני ירושה ולא ידע קודם לכן אודות הצוואה.

אם כך הוא הדבר, על מי היתה החובה לצרף את מקור הצוואה, וגם אם היתה חובה שכזו בדיון על מי מהמבקשים, ואלו האחרונים לא עשו כן, לא בשל היעדר מקור צוואה, הצוואה תיפסל, שכן, בדיון, ניתן אף להוכיח צוואה בהעתק.

לבסוף, לא מצאתי כי המתנגדת ביקשה מקור צוואה אך סורבה בנימוק כי זה לא נמצא.

המנוחה לא קראה את הצוואה, לשיטת המתנגדת, ולכן גם לא נכתב באישור עשיית הצוואה שהיא לא קראה, אף לא אמרה את הדברים כפי שנרשמו ולא הצהירה כי זו צוואתה.

בנוסף, תרגום הצוואה לשפה הרוסית כפי המצויין, כעולה מעדות הנוטריונית, נמצא כאינו נכון.

עדות הנוטריונית, בעמ' 27 לפרוטוקול הדיון, מתארת את מצב הדברים באופן שונה מזה הנטען. וכך:

"העדה, עו"ד סקליארסקי: אני שאלתי אותה אם זה, אולי היא צריכה שאעשה

צוואה ב-2 שפות – ברוסית ובעברית. והיא אמרה "לא, אין צורך לזה. אני

מורה, אני קוראת טוב, אני מבינה ולא צריך". אז עשיתי לה רק בעברית.

עו"ד אהרון: אז רגע, כאן עולה לי שאלה. אם זה מה שהיא באמת אמרה לך המנוחה

והיא בטוח אמרה לך את זה, אז למה.

כב' הש' שני: מה?

עו"ד אהרון: למה תרגמת לה את זה לרוסית?

העדה, עו"ד סקליארסקי: לא, אני שאלתי כי אנחנו בוודאי דיברנו ברוסית. אני

חושבת שהיא נכנסה אליי בגלל שיש שלט במשרד גם בעברית וגם

ברוסית. אני חושבת ככה.

עו"ד אהרון: אבל אמרת שהמנוחה (מדברים ביחד).

העדה, עו"ד סקליארסקי: והדיבורים היו ברוסית, בטח. אז אני שאלתי כי רוב

האנשים רוצים לראות צוואה גם ברוסית וגם בעברית.

עו"ד אהרון: אבל פה היא לא ביקשה.

העדה, עו"ד סקליארסקי: לא, אני הצעתי לה.

עו"ד אהרון: הצעת אבל היא אמרה לא.

העדה, עו"ד סקליארסקי: היא אמרה "לא צריך, אין צורך". והיא קראה, ברגע

שהיא באה לחתום היא קראה וזהו.

ש: היא קראה, לדעתך?

ת: כן.

....

"עו"ד אהרון: אז את מסכימה איתי שיש חוסר צורני באישור לך?

העדה, עו"ד סקליארסקי: לא, לא מסכימה. כי אישור עשיתי על פי הנחיות.

עו"ד אהרון: והנחיות? והנחיות כפי שאת מבינה אותן לא חייבו אותך לציין שהיא

קראה.

העדה, עו"ד סקליארסקי: בטח שהיא קראה. נתתי לה לקרוא, וקודם אני תרגמתי

לה, ונתתי לה, בטח.

עו"ד אהרון: אבל בסעיף 4 לצוואה שחתמה עליה המנוחה, כתוב עליה "אני חותמת

על צוואה זו לאחר שהוקראה לי".

העדה, עו"ד סקליארסקי: כן.

- ש: לא כתוב "לאחר שקראתי".
- ת: גם אני קראתי.
- ש: את קראת בטוח כי את כתבת את זה.
- ת: גם היא קראה, בטח. תמיד אני נותנת ביחד ומבקשת לראות עוד פעם.
- ש: אבל לגבי הצוואה.
- ת: לפעמים רושמים לא טוב בלי לשכנע שהכול בסדר, שזה בדיוק מה שהיא רוצה.
- ש: אבל על גבי הצוואה לא נרשם שהיא קראה, נכון?
- ת: לא. תמיד יש ככה – קודם כול אני קוראת, אחר כך אני נותנת לבן אדם לקרוא. והם יראו ששאלתי אם היא רוצה שזה יהיה ברוסית, למשל, אולי זה יהיה יותר קל לקרוא. היא אמרה שלא צריך בפגישה הראשונה. אז בגלל זה (לא ברור) ברוב נוסח בעברית, בסדר".

(שמה של הנוטריונית, עו"ד סקליארסקי נעתב בתמלול ההקלטה בשגיאה, ומכאן התיקון שבוצע על ידי – א.ש.).

יכול אני לשער כי בין השתיים התנהלה גם שיחה בשפה הרוסית, בה הוחלפו הדברים בין הנוטריונית למנוחה בשפה הרוסית, אך כפי שהיא העידה, לא נדרש על ידי המנוחה כל תרגום רשמי של הצוואה לשפה הרוסית שכן המנוחה קראה והבינה את הכתוב בעברית היטב. המתנגדת גם לא טענה כי המנוחה לא שלטה בשפה העברית על בורייה.

לא מצאתי כל פגם בניסוחם של הדברים על ידי הנוטריונית באישור עשיית הצוואה, או כי הוחסר מהם דבר באשר לחובתה באישור זה.

באשר לטענות המתנגדת בעניין שכרה של הנוטריונית, אומר כי שכר טרחת נוטריון לעריכת צוואה מופיע [בתקנות הנוטריונים \(שכר שירותים\)](#), תשל"ט-1978, כאשר מעת לעת מתעדכנים התעריפים בהתאם למדד או כל עדכון אחר.

[סעיף 4](#) לתקנות אלו דן בתעריף באשר לעשיית צוואת בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#), וסך זה מצויין על גבי אישור עשיית הצוואה.

במקרה זה אשר לפני תואם השכר המצויין את השכר הנקוב ע"ג אישור עשיית הצוואה. באשר לסך המצויין בחשבוניות אותן הנפיקה הנוטריונית למנוחה בסך 1,000 ₪, הרי שמדובר בשכר עבודתה בתמורה להכנת צוואת המנוחה.

אל תיפול שגגה. נוטריון הוא עורך דין ויכול הוא לערוך צוואה מתוקף תפקידו כעורך דין, יכול הוא לעשותה בכל דרך הנראית לו בהתאם לחוק, ובמקום לעשותה כצוואה בעדים, יכול, חלף זאת וכפי בחירתו, לעשותה כצוואה נוטריונית, אליה יצרף את אישור עשייתה וזו תהא צוואה בפני רשות. כך הוא הדין.

זו בחירת הנוטריונית ואין בכך כל פסול.

וכעולה מעדותה של הנוטריונית, בעמ' 13 :

- ש": כתוב באישור עשיית הצוואה שאת עשית "שכר בסך של 283 שקלים כולל מע"מ שולם".**
- ת: כן.**
- ש: נכון שזה היה השכר הנוטריוני הקבוע בדין לאישור עשיית צוואה?**
- ת: כן. רק עבור האישור.**
- ש: רק עבור האישור.**
- ת: אבל בחשבונית כותבים יותר בערך.**
- ש: בחשבונית כותבים יותר. והחשבונית הספציפית הזו שהוצאת למנוחה, היא נמצאת פה? את יכולה להגיש אותה בקרוב?**
- ת: בטח. אפילו יש פעמיים, (מדברים ביחד) חשבונית.**
- ש: אני מבין מדברייך שבנוסף לשכר כנוטריונית גבית שכר נוסף.**
- ת: בטח.**
- ש: נכון?**
- ת: עבור הכנת צוואה.**
- ש: וזה עשית כעורכת דין, נכון?**
- ת: עשיתי כנוטריונית.**
- ש: כנוטריונית.**
- ת: צוואה.**
- ש: צוואה כנוטריונית אישרת.**
- ת: כן."**

ובעמ' 14 :

- "עו"ד אהרון: עורכת הדין אולגה, אמרת שפעמיים גבית מהמנוחה שכר טרחה. העדה, עו"ד סקליארסקי: באיזה סכום סך הכול?**
- עו"ד אהרון: קודם כול, אמרת שגבית פעמיים, נכון?**
- העדה, עו"ד סקליארסקי: כן. פעם ראשונה לקחתי מקדמה, נראה לי של 300 שקל. ופעם שנייה, ברגע שהיא חתמה את הצוואה, לקחתי עוד 700 שקל.**
- עו"ד אהרון: כלומר, גם לדברייך, לקחת שכר טרחה כולל שהוא עולה על מה שהדין מתיר לגבות בתור נוטריון."**

ביום 17/3/2022 צירפה הנוטריונית לתיק העתק שתי חשבוניות בעבור שכר טרחתה, האחת מיום 4/8/2019 ע"ס 400 ₪ והשנייה מיום 7/10/2019 ע"ס 600 ₪, ובסה"כ 1,000 ₪ בעבור "הכנת צוואה", כך כעולה מן הפירוט על גבי החשבוניות.

אין חולק וכך כעולה מן הדברים, הנוטריונית גבתה שכר נוטריוני בעד אישור עשיית הצוואה כפי המתחייב [מתקנות הנוטריונים](#) לעניין שכר, ובנוסף גבתה את שכר עבודתה בעבור הכנת צוואה.

שיקוליה ודרך פעולתה של הנוטריונית אינם מענייני, כמובן בנסיבות בהן אינה פועלת בניגוד לדין

וכך אני סבור. כל ניסיון לערער על כך מצד המתנגדת לטעמי אינו מן העניין ולא יהיה שיקול לפסילת הצוואה.

פסיקה רבה קיימת בעניין זה, בה, במקרים קיצונים יותר לא נפסלה צוואה בשל ליקוי או פגם שנעשה על ידי הנוטריון, ולעיתים מצא בית המשפט לתקן הפגם באמצעות [סעיף 25 לחוק הירושה](#) (ראה למשל: [ת"ע \(טבריה\) 41070-08-10 גשוק נ' וייסמן](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 4/9/2011}).

אין בידי לקבל הטענה כי לאור משך הזמן שחלף מיום הנפקת החשבונית הראשונה ועד לעשיית הצוואה, משך כחודשיים, הדבר יוצר פגם מהותי בהליך הנוטריוני ופוסל את תוקפו.

טבעי הוא שפלוגי, בבואו לקבל היתר חוקי, והדבר נכון להרבה תחומים, יידרש הוא לבצע הליך מקדמי טרם הפעולה, כדוגמת הצגת מסמכים רפואיים בטרם הוצאת רישיון נהיגה או רישיון לשאת נשק.

דומה המקרה לנסיבות המקרה שלפני, שהרי לאחר פגישתה הראשונה של המנוחה, נשלחה היא להשלים אישור רפואי לכשרותה לצוות, ורק לאחר שאישור זה היה בידיה של המנוחה, שבה היא לנוטריונית לשם השלמת הצוואה.

כל עוד היה בידיה אישור רפואי מיום הפגישה השנייה ובמועד בו נחתמה הצוואה, וכך היה, אין זה משנה מה אירע במהלך חודשיים אלו שכן המנוחה, אשר כפי האמור בתעודה הרפואית מיום זה, נמצאה כשירה, וחתמה על גבי הצוואה באותו יום, גם אם זו הוכנה מבעוד מועד. אין כל פגם בתוקפו של אישור עשיית הצוואה במקרה זה. גם במקרים דומים בהם משך הזמן בין הכנת טיוטת צוואה לבין המועד לחתימתה, ימשך כשנים.

באשר לאישור הרפואי אשר אינו כפי המתחייב [בתקנה 4ה'](#) [לתקנות הנוטריונים](#), תשל"ז – 1977 (להלן: "[תקנות הנוטריונים](#)"), ועל כן הוא מיותר שכן המנוחה לא היתה מאושפזת, אומר: ראשית, אם לא היה בו צורך ובכל זאת צורף, העולה הדבר כדי פגם בצוואה? דומני שהמתנגדת מסכימה גם היא כי התשובה לכך היא בלאו.

שנית, [תקנה 4\(ה\)](#) קובעת כי במקרים בהם המצווה מאושפז בבית החולים או מרותק למיטתו, לא ינתן אישור על עשיית פעולת המצווה ללא תעודה רפואית שהוצאה ביום עשיית הפעולה.

אכן וכפי הנטען, הדין מחייב את הנוטריון לבקש אישור רפואי רק כאשר המצווה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו.

המנוחה לא היתה מאושפזת בעת עריכת צוואתה, אף לא היתה מרותקת למיטתה והגיעה באופן עצמאי למשרדה של הנוטריונית. מכאן כי הנוטריונית לא היתה מחוייבת, בדיון, לצרף אישור רפואי לצוואה.

הפסיקה הרחיבה את משמעות הביטוי "מרותק למיטתו" [שבתקנה 4 לתקנות הנוטריונים](#) וכללה גם אדם אשר קשה לו להתנייד, אדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו ולפיכך אף במקרים כאלה יש צורך בקבלת תעודת רפואית בטרם עריכת צוואה. (ראה: [עמ"ש \(ירושלים\) 13612-12-12 דרויש נ' דרויש](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 15/7/2013}).

סבורני, גם לאור פרשנות זו, גם לנוכח זהירות מוגברת וגם כי אין הדבר יכול להזיק, טוב עשתה הנוטריונית, ועודנה, כאשר מבקשת ממי הבא בפניה לערוך מסמך משפטי ובפרט צוואה, בהתאם להתרשמותה ולגילו של זה המבקש, כי יצרף הוא אישור על כשרותו הרפואית, ולו למען לא יהיו פעולותיה למבחן באותם מקרים בהם מתעורר סכסוך כזה או אחר המגיע להכרעה משפטית בין כתלי בית המשפט.

תעודת רפואית שכזו, אף שאינה מחוייבת על פי דין, יש בה כדי לסייע בהסרת כל ספק, בדבר גמירות דעתו של המצווה ואת חופש רצונו, שהמסמך האחרון בו הורה מה יעשה בעיזבונו לאחר לכתו מן העולם, ישמש כצוואה.

[בבע"מ 3777/12 פלוני נ' פלונית](#) [פורסם בנבו] {פמ"מ - 8.7.2012}, נקבע על ידי כב' השופט י. דנציגר:

"סבורני שצדק השופט י' שנלר כאשר ציין כי מוטב יעשו עורכי דין העורכים צוואה בעדים אם יבחנו האם מתעורר חשש שהמצווה אינו כשיר לצוות, במיוחד כאשר מדובר במצווים באים בימים הסובלים מבעיות קוגניטיביות ומבעיות רפואיות שונות... בדיקה רפואית מוקדמת כאמור, תסיר את החשש שמא הצוואה אינה משקפת את רצונו האמיתי של המצווה כיוון שהוא אינו כשיר לצוות... עם זאת יודגש כי כפי שציין השופט י' שנלר, המחוקק לא קבע דרישה להצגת אישור רפואי למצווה בצוואה בעדים, וגם בפסיקה טרם התגבשה דרישה כזו".

מכאן, סבור אני כי לא רק שהנוטריונית נהגה בזהירות יתרה ופעלה מעבר לחובותיה בדין, הרי שלא נפל כל פגם בתעודת הרופא אשר צורפה אל הצוואה, כפי הנטען על ידי המתנגדת בעניין תוקפה.

לעניין כשירות המנוחה אתייחס בהמשך דבריי אך אומר רק, כי אין זה משנה אם המנוחה קיבלה את תעודת הרופא מרופאה קבועה או מזדמנת, די בכך כי על סמך בדיקת המנוחה נכון ליום הצוואה, מצאה הרופאה, פסיכיאטרית מומחית, לאחר שבדקה את המנוחה, כי המנוחה כשירה מבחינה משפטית לנהל את ענייניה, לערוך ולחתום על צוואה. די באישורה זה לצורך הכשרת הצוואה בעיניה של הנוטריונית לעניין כשירות המנוחה.

על מסקנתה זו של הפסיכיאטרית, לא היה מצופה מן הנוטריונית להטיל ספק, כפי שניסתה המתנגדת לרמוז, ובכלל מדובר בעניין שברפואה ולא מידיעתו של עורך דין.

דומה כי המתנגדת, באמצעות ב"כ, השקיעה מאמצים ניכרים ולא תמיד הוגנים, להטיל דופי בעדות הנוטריונית ומהימנותה, באמצעות שאלות בעניין שכרה שאינו בהתאם לתקנות, מס' רישיונה, שאלות שבידיעה רפואית וגם כאלו באשר לסמים מסוכנים, שאלות דקדקניות ועוד, כל זאת מתוך כוונה לקעקע את מעמדה ואולי בכך להביא לפסילת הצוואה (וראה, בין היתר בעמ' 29 לפרוטוקול הדיון).
לטעמי חלקם היו בבחינת "דברי בלע" ומדובר בדרך שאינה מכבדת כלל, כל שכן שלא צלח הדבר בידה.

לא מצאתי בעדותה של הנוטריונית, המהימנה עלי, כי יש להטיל דופי במקצועיותה.
מדובר בעדה אשר הינה עד אובייקטיבי ואינו בעל אינטרס בתוצאת ההליך.

לאור האמור, לא מצאתי כל פגם, לא צורני ולא פורמלי, אשר נפל בצוואת המנוחה ו/או באישור עשיית הצוואה שהוכן על ידי הנוטריונית, ומכאן אין אני סבור כי יש להעביר את נטל השכנוע אל כתפי המבקשים וטענת המתנגדת בעניין זה, דינה להידחות.

כשרותה של המנוחה, יכולתה לערוך צוואה ולהבין את טיבה

כאמור, המתנגדת טענה כי המנוחה לא היתה כשירה לעריכת צוואה נוכח מצבה ולא הבחינה בטיבה של הצוואה, שכן היתה תשושה פיזית ונפשית, סבלה משלל מחלות, מבעיות נפשיות ומדיכאון קליני שטופלו בתרופות נרקוטיות משככות כאבים ובשנים האחרונות לחייה, בקנבס רפואי, לו כידוע תופעות לוואי. בנוסף, המנוחה היתה שרוייה בתהליך דמנטי שנים רבות עוד בטרם עריכת הצוואה.

מנגד טענו המבקשים כי המנוחה היתה כשירה וצלולה לערוך צוואה במועד בו נערכה, על אף התרופות אותן נטלה, הבינה היטב את מהות מעשיה, אלו לא השפיעו על כשרותה ומסוגלותה וזו גם קביעתו של המומחה הרפואי.

סעיפים 1 ו-2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב – 1962 קובעים כך:

"כל אדם כשר לזכויות ולחובות מגמר לידתו ועד מותו וכל אדם כשר לפעולות משפטיות, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית משפט".

הוראות אלו מתיישבות עם **סעיף 26 לחוק הירושה**, בדבר הכשרות לרשת, הקובע:

"צוואה שנעשתה על ידי קטין או מי שהוכרז פסול-דין או שנעשתה בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה – בטלה".

"הגבלת כשרות זו, הנובעת מחוסר היכולת להבחין בטיבה של צוואה, אין עניינה בסטטוס של המצווה אלא במצבו הנפשי והגופני בשעת עריכת הצוואה. סטטוס של קטינות או פסלות מביא לבטלות הצוואה, גם אם הקטין או הפסול הדין ידעו להבחין בטיבה של צוואה. ואילו בענייננו הצוואה תהא בטלה, רק אם יוכח – בעדות רפואית או אחרת – כי המצווה לא ידע להבחין בטיבה של הצוואה. נטל השכנוע בעניין זה מוטל על הטוען לחוסר כשרות

זו..... חומר הראיות צריך להתייחס למועד עריכת הצוואה. על כן תקפה צוואה, שנעשתה בתקופה, שבה ידע המנוח להבחין בטיבה, גם אם לפני כן ולאחר מכן השתנה המצב". (ראה: [ע"א 851/79 בנדל נ' בנדל](#), לה (3) 101 {פמ"מ – 29/4/1981} {להלן: "עניין בנדל"}).

מהותה של הטענה בדבר אי כשרות המצווה לפי [סעיף 26 לחוק הירושה](#) היא, במצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה לעת עריכת הצוואה. "שעת עשייתה של הצוואה", זוהי נקודת הזמן המסויימת הרלוונטית לבחינת כושרו של המצווה להבחין בטיבה של צוואה.

עוד בנוגע למהותה של הכשרות לפעולות משפטיות נפסק כך :

"... כושרו של אדם לשפוט כראוי את המציאות הסובבת אותו; יכולתו לגבש כוונה ורצון; ולסוף – יכולתו וכוחו לכוון את התנהגותו על פי אותה מציאות ובהתאם לאותה כוונה ולאותו רצון". (ראה: [ע"א 1212/91 קרן ליב"י נ' בינשטוק](#), מח(3) 705 {פמ"מ – 28/8/1994} {להלן: "קרן ליב"י"}).

צוואה תהא תקפה ותקויים, אם נעשתה בנקודת זמן שבה ידע המנוח להבחין בטיבה של צוואה, אף אם לפני כן או אחרי כן השתנה מצבו. גם אם סבל המצווה מרגעים, או אף מתקופות שבהם התערפלה דעתו קודם לעשיית הצוואה ולאחריה, הרי שאם ימצא בית המשפט כי המצווה היה בעל כושר להבחין בטיבה של צוואה במועד עשייתה, תקויים הצוואה.

בפסיקה נקבע, כי על המצווה להיות בדעה צלולה, להתייחס למציאות הסובבת אותו, כאשר דעתו משוחררת מלחצי נפש ומחשבות שווא ולגבש רצון חופשי (ראה: "קרן ליב"י", לעיל).

עוד בעניין זה, כדבריו של הנשיא א. ברק (כתוארו אז) בעניין "בנדל":

"לא ידע להבחין בטיבה של צוואה מהו? ביטוי זה לא הוגדר על-ידי המחוקק, ואין זה רצוי, כי אנו נקבע בו מסמרות. המחוקק קבע אך הנחיה כללית, אשר מטרתה לבחון, אם המצווה היה מודע למהות מעשיו ותוצאותיהם. בהקשר זה ניתן לקחת בחשבון את מודעותו של המצווה לעובדה שהוא עורך צוואה, את ידיעתו על דבר היקף רכושו ויורשיו, ואת מודעותו לתוצאות עשיית הצוואה על יורשיו... המשקל, שיינתן לשיקולים אלה ואחרים, הוא דבר המשתנה מעניין לעניין, על-פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה."

לצורך שלילת הכשרות לא די בהעלאת ספקות בלבד, רמת ההוכחה אינה עניין של מה בכך. להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד, בחוות דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה, בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה וכן בעדויות אחרות (ראה: [ע"א 7019/94 לפיבסקי נ' עמליה דן](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 6/1/1997}).

עם זאת, בית המשפט יכול להסתייע בחומר ראיות אחר, המתייחס למועד עשיית הצוואה ולהעדיפו על פני חוות הדעת הרפואית.

בעניין שלפני, אין חולק כי נטל הראיה והשכנוע להוכחת הטענה כי המנוחה לא ידעה להבחין בטיבה של צוואה, מוטל כולו על המתנגדת. (ראה: [ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום](#), מט(1) 318 {פמ"מ – 20/2/1995} {להלן: "פרשת מרום"}).

לבקשת המתנגדת, ביום 27/6/2021 ניתנו צווים למוסדות רפואיים, לרבות המוסד לביטוח לאומי, לעיון בכל מרשם רפואי אשר התייחס למנוחה, החל מיום 1/1/2017 ועד לפטירתה.

בנוסף מונה מומחה רפואי מטעם בית המשפט, הפסיכיאטר דר' דרנל (להלן: "המומחה הרפואי"), אשר נתבקש לחוות דעתו האם המנוחה היתה כשירה לצוות ולהבין טיבה של צוואה ביום 7/10/2019.

מסיבות כאלו ואחרות עליהן לא אחזור, שכן פורטו הן בהרחבה בפרוטוקול הדיון מיום 5/12/2021, חוות דעת המומחה הרפואי הוגשה באיחור.

המתנגדת סרקה לתיק "קבצי" מסמכים רפואיים בהיקף של למעלה מ- 700 מסמכים. אלו גם הועברו לידי המומחה הרפואי.

אומר כי הגם אם מסמכים אלו הגיעו לידי המתנגדת בעקבות מתן הצווים השיפוטניים, מצופה היה כי תברור את אלו החשובים והרלוונטיים ובדגש על המועדים עליהם הורתי בהחלטתי, קרי מיום 1/1/2017, ולא תנהג, בניגוד לתקנות, על דרך השהיית וסיבוכ ההליך.

עיינתי בכלל המסמכים ומצאתי כי חלק גדול מהם כללו סיכומי ביקור רפואיים של המנוחה משנת 1999, חלקם כללו מרשמים, אף מצאתי אישור בדבר פינוי גופה לאחסנה. באלו לא היה כדי להביא תועלת, לא לי ולא למנוחה הרפואי, חלקם הובאו בכפל, וניתן היה לצמצמם באופן ניכר.

ביתר המסמכים הרפואיים מצאתי בעיקר תיעוד לכאבי גב מהם סבלה המנוחה, ניתוח אנדוסקופי אותו עברה ומתן תרופות אותן לקחה המנוחה.

גם בהערכות התלות שבוצעו למנוחה על ידי הביטוח הלאומי לא מצאתי כי צויין דבר מעבר לחולשה, ירידה במשקל, נפילות, כאבים והצורך בהעלאת שעות סיעוד לצורך אישור עזרה ברחיצה, קניות ובישול. כמעט בכלן (למעט אחת), צויין כי המידע נמסר על ידי הנבדקת עצמה (המנוחה) שכן הדברים תוארו בגוף ראשון וברובן צויין כי הנבדקת צלולה.

כך למשל:

ביום 26/6/2017, "דיכאון כתוצאה מכאבים... רוצה יותר שעות של מטפלת".

ביום 12/7/2017, "הנבדקת בעלת תובנה, מכירה סדר יומה מטפליה ותרופותיה...אינה זקוקה להשגחה".

ביום 13/11/2017, "אין עדות לירידה קוגניטיבית".

ביום 10/1/2018, "שיפוט המציאות תקין...תובנה למצבה תקינה".

ביום 13/3/2018 צויין לראשונה כי "קיימת עדות לירידה קוגניטיבית, מחלת נפש, אך בצד זאת - הקשישה צלולה ויודעת לבטא את צרכיה, תובנה תקינה".

ביום 2/5/2018, "אין עדות לירידה קוגניטיבית וכי הקשישה צלולה במהלך הביקור".

ביום 28/5/2019, "אין עדות לירידה קוגניטיבית".

ביום 22/8/2018, במסגרתה של הערכת תלות, "הקשישה רוצה עזרה בחברה, בישול קניות וטיול חוץ. אין עדות לירידה קוגניטיבית... מתמצאת בזמן ובמקום".

ביום 13/10/2019, "צלולה ואינה זקוקה להשגחה. דיפרסיה אך לא מעבר".

ובכלל, מעיון מכלל הערכות התלות שבוצעו (והיו רבות) דומה כי הללו בוצעו מסיבה עיקרית אחת והיא לצורך העלאת מכסת שעות הטיפול במנוחה.

בסיכום ביקור רפואי מיום 00/00/2019, נכתב על ידי דר' ... – "...פנתה בבקשה לקבל חוות דעת לצורך כתיבת צוואה, הוסבר לה שמתן חוות דעת משפטיות אינו בסל...".

לצד זאת נכתב – "נראית כפי גילה, מסודרת בהופעתה החיצונית, מדברת לעניין, משתפת פעולה, שקיטה פסיכומטורית, מודע צלול, התמצאות תקינה בכל המובנים... ללא מחשבות שוא... ללא הפרעות בתפיסה... קשב וריכוז שמור בהתרשמות... שיפוט המציאות תקין, תובנה למצבה תקינה.

ביום 12/7/2020, כחודשיים לפני פטירתה, מצאתי מסמך רפואי המעיד על ניסיון אשפוז של המנוחה, בו צויין כי המנוחה סירבה לאשפוז ועזבה את בית החולים על דעת עצמה.

ביום 7/10/2019, "פגיעה קלה בריכוז וזיכרון לטווח ארוך. שיפוט ובוחן מציאות – שמורים. תובנה קיימת. הנבדקת אישה עצמאית... ירידה קוגניטיבית קלה ומתאימה לגילה...".

באף אחד ממאות המסמכים הרפואיים אשר צורפו לא מצאתי אבחנה כלשהי המעידה על ירידה או בעיה קוגניטיבית, זאת עד למועד סמוך לכניסתה למרכז הגריאטרי "... (ביום 31/8/2020), לראשונה מיום 24/8/2020, בו צויין על ירידה קוגניטיבית מזה 4 חודשים.

ביום 27/12/2021 הוגשה חוות הדעת מטעמו של המומחה הרפואי, חוות דעת מיום 9/12/2021.

המומחה הרפואי סרק בחוות דעתו את הרקע, הבעיות הרפואיות מהן סבלה המנוחה לאורך השנים, את מחלותיה של המנוחה ואת התרופות אותן נטלה.

כך, בין היתר, צוינו הדברים בחוות הדעת.

צוינו אבחנות רפואיות החל מיום 4/8/2002.

צויין כי בשנת 2016 המנוחה חזרה לטיפול פסיכיאטרי אצל דר' ביקורי המנוחה אשר תועדו בחוות דעת המומחה הרפואי, ציינו תופעות של דיכאון, חרדה ודומה, אך לא מעבר.

ביום 26/7/2017 החלה המנוחה במעקב רפואי אצל דר' ... (המבקש), אותו ביקרה המנוחה 33 פעמים עד ליום 25/7/2020.

בהמשך חוות הדעת נסרקו סיכומי ביקור רפואיים המתעדים את מחלות המנוחה על פני השנים (עמ' 6 – 7 לחוות הדעת).

בעמ' 8 לחוות הדעת ועד לסופה, תחת הכותרת – "דיון", נכתב:

"המנוחה... היתה כשירה לחתום על צוואה ב – 7/10/2019.

הפסיכיאטרית דר ... בדקה את המנוחה ביום החתימה ומצאה אותה כשירה לערוך צוואה.

בחומר הרפואי עד ליולי 2020 אין רמז שהמנוחה סבלה מקיפוח קוגניטיבי.

לאחר 7/2020 חלה הדרדרות מהירה במצבה של המנוחה וברישומים מ"...." מתוארת פגיעה קוגניטיבית חמורה. ב 3/9/2020 הומלץ על מינוי אפוטרופוס.

כל אלה קרו 9 חודשים ויותר אחרי החתימה על הצוואה, ומצבה של המנוחה ב"...." אינו מלמד על מצבה של המנוחה ביום שחתמה על הצוואה ב 7/10/2019.

...לא ראתה פסיכיאטר עד שנת 2017 אז הגיעה לדר' ... לשם אישור טיפול בקנאביס "רפואי", ובהמשך לטיפול בתסמינים דיכאוניים וחרדתיים.

בכל הרישומים שנכתבו על ידי הפסיכיאטריות אין רמז לקיפוח קוגניטיבי או ערעור בכושר השיפוט, זאת ועד כולל את הפגישה ב 9/2019 שהוא מועד הפגישה האחרונה שמצאתי עם דר ... לגבי הערכות ביטוח לאומי: אין ברישומים בהערכות החוזרות רמז לירידה קוגניטיבית.

לגבי השפעת תרופות: בזמן שחתמה את הצוואה למנוחה נרשמו מספר תרופות למעט אחת (שתבחן בשורות הבאות), לא היו תרופות שעלולות להעיב על צלילותה במינונים שנרשמו.

אחת מהן יוצאת דופן, והיא תרופה נוגדת כאב PERCOCET שכל טבליה מכילה מלבד PARACETAMOL... גם מרכיב אופיאטי.

ביום 16/10/2019 שהוא המועד הקרוב ביותר למועד החתימה על הצוואה, נרשם על ידי דר ... המינון 2 כדורים 4 פעמים ביום. אילו לקחה המנוחה את כל המינון של 8 כדורים בבת אחת, כשעה לפני החתימה על הצוואה היה ספיק לגבי צלילותה.

כשאומדים השפעת תרופה מקבוצת האופיאטים, כגון PERCOCET ההשפעה שונה אם התכשיר ניתן בפעם הראשונה או שהתכשיר ניתן כבר קודם. השאלה היא באם היתה תקופה שבה התפתחה סבילות או TOLLERANCE לתרופה.

במקרה שעומד לפנינו המינון הזה של 8 כדורי PERCOCET היה נכון גם ב 13/8/2019, כלומר חודשיים קודם לכן.

בתקופה זו התפתחה ללא ספק סבילות לתרופה.

גם אילו נטלה המנוחה את כל הכדורים – 8 במספר – בבת אחת פרק זמן קצר לפני החתימה לא סביר שצלילותה הקוגניטיבית היתה נפגעת בזמן החתימה על הצוואה.

מעבר לכך, לא סביר להניח שהמנוחה נטלה את כל הכדורים המיועדים ללקיחה ביממה בשעה אחת, שכן אילו עשתה כן לא היו נשארים לה כדורים לשעות האחרות ביממה.

מסקנה: המנוחה... היתה כשירה לחתום על צוואה ב – 7/10/2019."

המתנגדת לא שלחה למומחה הרפואי שאלות הבהרה, למצער במועד הנדרש, גם לא ביקשה ארכה (הדברים נדונו במהלך דיון ההוכחות). המתנגדת גם לא ביקשה לזמן את המומחה הרפואי לעדות.

וכך מהחלטתי מיום 3/3/2022, אגב דיון ההוכחות:

" כאשר שואל אני את עורך דין אהרון לעניין המועד אשר חלף להגיש שאלות הבהרה, מפנה הוא אותי לבקשה 19 אשר הוגשה ביום 28.12.21. שם נכתב כי חוות הדעת שהוגשה על ידי דוקטור דרנל היא פסולה וכך יש להכריז עליה. מסתבר שבפתח הבקשה, המונה עשרות סעיפים וסעיפי משנה, מפנה עורך דין אהרון לסיפא של סעיף ו'. שם נאמר – "נוכח המועד הקבוע להוכחות, להאריך את המועד לשאלות הבהרה מטעם התובעת למומחה מטעם בית המשפט". אם הגברת ... היא התובעת, ספק כי אנחנו עוסקים בקיומה של צוואה, וכלל הוא שהתובע הוא מי שמבקש את הקיום. אבל לא בזה העניין. כאשר מבקשים להאריך את המועד להגשת שאלות הבהרה ולא ניתנת החלטה המאריכה את המועד, יש צורך, למצער, להציג בנספח לתביעה את שאלות ההבהרה המבוקשות, אולי גם להניחם בפני המומחה שאלות הבהרה המוגשות בתוך הזמן. למעשה, כל מה שמתחבא בקצהו של סעיף ו' זה ניסיון של הגברת ... לנסות לפסול את חוות הדעת שאינה עולה בקנה אחד עם עמדתה המשפטית, ואמירה כללית שבעתיד אולי תבקש היא לבקש שאלות הבהרה שמי יודע מה יש בהן ואם הן רלוונטיות בכלל. הואיל וכך, אני דוחה את הבקשה להארכת המועד להגשת שאלות הבהרה, שבכלל לא גולו במה הן ובמה מדובר".

בנוסף ביקשה המתנגדת (במסגרת בקשה מס' 18), את פסילת חוות דעתו של המומחה הרפואי לעניין כשירותה של המנוחה.

בבקשה זו, אשר הוגשה ביום 28/12/2021, ביקשה המתנגדת להתנגד לעדויות המבקשים, מחיקת תצהירי עדות ראשית מטעמם, מחיקת הבקשה לצו קיום צוואת המנוחה 2019, מתן פסק דין בהיעדר כתבי טענות שכן בשלב זה בוססה כדבעי עילת ההתנגדות, ולקבוע כי נטל הראיה והשכנוע יהיו על שכמי המבקשים.

לא הוזכר דבר באשר לפסילת חוות דעתו של המומחה הרפואי.

לאחר קבלת תגובות המבקשים קבעתי כי הבקשה תידון במהלך הדיון הקבוע.

כך מהחלטתי, בעמ' 55 לפרוטוקול הדיון:

"מבקשת העדה כי אפסול את חוות הדעת הרפואית שנתן דוקטור דרנל לעניין כשירותה של המנוחה. על פי המבוקש לפי העדה, כביכול הוראות, אמור אני לקבוע כי אותה חוות דעת שהוגשה לתיק על ידי המומחה מטעם בית המשפט היא אסורה להגשה ופסולה נוכח זיהום ההליך על ידי הנתבעים. שמעתי כעת טענה ולפיה הגישו מי מהמתנגדים לעדה חוות דעת שאסור היה להגיש. לא הצלחתי להבין כי אין בנספחי הבקשה חוות דעת כזו, על איזו חוות דעת מדברים. וכשאומר לי בא כוח העדה, או בא כוח המתנגדת, היינו אך, כי הוא לא מוכן שאיחשף לחוות הדעת שאחרים הגישו, אבל הוא יודע שיש חוות דעת, דומים הדברים לעדות שהשמיעה העדה שהיא יודעת כי התובע הזריק

חומרים מפי השמועה. כאשר אתה טוען לקיומה של חוות דעת אמור אתה לתת פרטים. לא נתת פרטים, לא הוגשה חוות דעת כאמור ואין בדברים כל ממש. מביט אני בנימוקי הבקשה ושב אני ואומר שכאשר נדרש מומחה לבצע פוסט מורטם במסמכים ולא במנוח, שכן המנוח כבר אינו נתון עוד לבדיקתו, מה שיש לו אלה מסמכים רפואיים, הגשת סיכומי מחלה, תעודות רפואיות, מרשמי הביטוח הלאומי, מסמכים המכונים "חוות דעת בביטוח הלאומי לגבי מצבו הרפואי של אדם", סיכומי מחלה, סיכומי אשפוז וכו'. כל אלה אינם חוות דעת. אוסיף ואומר כי הדרישה המפורטת, למשל, בסעיף 1 של המומחה, לקבל חומר רפואי, היא דרישה לגיטימית לחלוטין. בנסיבות אלה, גם בראי סעיף 8 [לחוק בתי המשפט](#) לעניין הוויתור על פרוצדורות בכלל לשם עשיית צדק, גם בגלל שהבקשה עצמה לא מעלה סיבה טובה לפסול את חוות הדעת שעה שאנחנו לא מבינים בדיוק על איזו חוות דעת מדובר, דין הבקשה להידחות. המבקשת תישא בהוצאות המשיבים בסך 1,500 ₪ לכל אחד, זולת אם תעמוד כרגע ותסביר לי על איזו חוות דעת היא מדברת".

את הבקשה דחיתי.

למעשה, טענת המתנגדת על זיהום חוות דעתו של המומחה הרפואי בשל חוות דעת רפואית אשר הוגשה למומחה הרפואי בניגוד לדין ובניגוד להחלטת בית המשפט.

לאחר מאמצים ניכרים, הואיל להתייחס ב"כ המתנגדת ל"זהות" חוות הדעת אליה התייחס, ו/או אז עלה כי מדובר במסמך הרפואי מיום 7/10/2019 אשר צורף לצוואת המנוחה, אותו מסמך רפואי אשר דרשה הנוטריונית מן המנוחה על מנת להעיד על כשרותה לצוות.

למעלה מן הצורך אחזור על דבריי בדיון. בהתייחס לאותו מסמך רפואי, הרי שמדובר במסמך רפואי שנעשה בחיי המנוחה וביום עריכת צוואתה האחרונה ואין הוא מהווה חוות דעת במובנה של [פקודת הראיות](#).

למרות כל האמור לא הועילו דבריי, לרבות פסיקת הוצאות, הדברים נטענו שוב על ידה הן בסיכומים אותם הגישה, והן בסיכומי התשובה (סעיף 16), תוך התעלמות מוחלטת מדבריי.

למעשה, סבור אני כפי שסבר המומחה הרפואי, כי בתיעוד הרפואי אודות המנוחה לא נמצאה כל קביעה או עדות לבעיה קוגניטיבית של המנוחה, אלא לראשונה במסמך מטעם ".....".

אכן וכעולה, המנוחה סבלה מבעיות רפואיות שונות, אלו גרמו לה כאבים עזים בגינם נדרשה למשככי כאבים לא מעטים. יחד עם זאת, גם לעניין זה התייחס המומחה הרפואי באשר להשפעתם של אלו.

לעניין השימוש בקנביס הרפואי, הוסיפה המתנגדת טענות נפרדות באשר לשימוש האסור בו, ובסעיף 14 לסיכומי התשובה טענה כי השימוש בו במינון גבוה עלול לייצר בעייה, השפעות אשר הינן מן המפורסמות שאינן צריכות הוכחה, לשיטתה.

אומר כי לאלו התייחס המומחה הרפואי בחוות דעתו ומסקנתו היתה כי לא היה בהם כדי לפגום בכשרותה (ור' פירוט חוות הדעת שהובא בהרחבה).

גם חוות הדעת האחרות הרפואיות אשר הובאו באמצעות התיעוד הרפואי לא סברו כפי טענת המתנגדת.

סבור אני כי מדובר בעניין במומחיות רפואית. לא למתנגדת, לא לב"כ להיכנס בנעלי המומחה וטוב היה כי לא יטען בשלב זה ואם נטען, הרי שיש להביאו בשלב מוקדם יותר מאומתת באסמכתאות.

כאבים, מוגבלות לעשיית דברים כאלו או אחרים, חולשה, בעיה תזונתית ועוד, אלו אין בהם כדי להעיד כי המנוחה נפגמה בכשירותה, כשירותה השכלית. אלו, אין בהן להעיד דבר מוגבלותה של המנוחה לצוות.

בהתייחסי לטענת המתנגדת כי היא זו שחתמה בשם אמה על נספח הארכה לחוזה השכירות מיום 3/9/2020, בו נרשם "כיוון ש... אינה יכולה לחתום עקב מצבה הרפואי, אני ... כבתה היחידה מאשרת הסכם זה", ומכאן ניתן להבין את מצבה של המנוחה, אומר בכמה: ראשית, מועד החתימה היה במועד בו כבר המנוחה היתה מאושפזת ב"גולדיין קייר" – על כך אין מחלוקת. שנית, המתנגדת בעצמה הודתה כי המנוחה ניהלה את ענייניה בעצמה.

ובכלל, מעדותה לפרוטוקול הדיון מיום 3/3/2022, החל מעמ' 41, הדברים נראים בניגוד מוחלט לטענותיה, וכך:

ש: בסדר. השאלה אם האימא הבינה או שהיה מדובר על אדם שמזיזים אותו.

ת: לא. לא אדם שמזיזים. היא הבינה. אבל יותר פרטים היא סמכה עליי שאני אעשה את זה.

ש: פחות או יותר, או לא פחות או יותר, ניהלה את העניינים שלה?

ת: כן.

....

כב' הש' שני: סליחה, גברתי אדם אינטליגנט. היא שאלה אותך על סעיף 24. תשישות נפש זה משהו שכולנו מכירים. זה נגזרותיה השונות של הדצמנציה, מאלצהיימר המפורסם ועד למחלות דמנטיות אחרות שיש להן פחות יחסי ציבור מאלצהיימר אבל הן מזיקות לא פחות. כשאת אומרת "תשישות נפש" את מכירה מישהו שאבחן אותה כתשוש נפש? היו

- סיבות לחשוב שהיא תשושת נפש? תשוש נפש צריך לרוב מחלקה סגורה או לפחות מטפל צמוד.
- העדה, גב' ...: לא, אז הייתה לה מטפלת.
- כב' הש' שני: תשוש נפש. מאיפה בא הביטוי "תשוש נפש"? כשאדם מצהיר בעדות תשוש נפש הוא יודע על מה הוא מדבר. זה מצב מאוד אופייני, מוגדר, מוכר בביטוח לאומי, מזכה ב-100% נכות ככה ובעובד זר ככה.
- עו"ד אהרון: זה מה שהיה.
- עו"ד אנדל: רגע, אל תענה. אתה עונה בשמה? אתה העד?
- כב' הש' שני: אני שואל מאיפה היא החליטה שהיא תשושת נפש ומאיפה אדוני החליט שבאמצע חקירה הוא מתערב? אם הוא לא מתנגד. אם הוא רוצה להתנגד, יתנגד.
- עו"ד אהרון: אני אתנגד לשאלה של אדוני.
- כב' הש' שני: נסה. מאיפה הביטוי "תשוש נפש"? אתה יודעת מה זה תשוש נפש?
- העדה, גב' ...: אני יודעת.
- כב' הש' שני: יופי. אז מאיפה את יודעת שהיא תשושת נפש.
- העדה, גב' ...: היא מאוד סבלה מכאבים, היא 24/7 סבלה מכאבים.
- כב' הש' שני: סליחה. אני שומע מה גברתי אומרת ומבין. איך סבל מכאבים הופך אדם להיות תשוש נפש. מחלקות בתי החולים מלאות באנשים שסובלים מכאבים כאלה ואחרים. הם אינם תשושי נפש. הם כאובים נורא. את יכולה להגיד שסף הכאב הוא כזה שמפריע לשיקול הדעת. אבל תשוש נפש זו הגדרה. איך החלטת שהיא תשושת נפש חוץ מזה שזה נפוץ בתיקי עיזבון. על בסיס מה? זה מה שהיא שאלה אותך. אני רק חוזר על השאלה.
- העדה, גב' ...: זה מה שאני חשבתי, שהיא תשושה בגלל כל הבעיות שיש לה, בגלל הכאבים היא תשושה.
- עו"ד אנדל: טוב. נמשיך? אני חוזרת רגע לעניין של המגורים העצמאיים. אמרת שהיא הייתה אצלך חודש בשנת 2016.
- העדה, גב' ...: 2016.
- עו"ד אנדל: וכל שאר הזמן היא חיה לבד?
- העדה, גב' ...: היא חיה לבד ביחידה, כן.
- ש: וסך הכול היא הייתה מסוגלת לחיות לבד.
- ת: היא הייתה עצמאית יחסית, כן. הייתה לה מטפלת כבר אז.
- ש: מטפלת את מדברת על מטפלת סיעוד של חוק ביטוח לאומי. זו לא מטפלת צמודה.
- ת: לא, לא מטפלת צמודה.
- ש: זאת אומרת, שבשאר הזמן היא הייתה עצמאית.
- ת: נכון".

הוסף לאלו את התרשמותה של הנוטריונית, עורכת הצוואה, וכך בעמ' 29 :

- ש" :** מקודם את אמרת ששלחת אותה, את המנוחה, להמציא אישור רפואי מפאת גילה. היה משהו בפגישה, מה שנאמר, משהו נוסף חוץ מגילה שאמרת "אני רוצה פה ביטחון".
- ת :** שום דבר. כלום. להפך. היא הייתה צעירה, (מדברים ביחד).
- ש :** צעירה?
- ת :** צעירה, לא בגיל של (לא ברור). מאוד אינטליגנטית, מדברת מאוד יפה ובצורה ברורה היא הסבירה לי מה היא רוצה שיהיה בצוואה החדשה. לא היה לי שום ספק.
- ש :** לא היה לך ספר ולמרות זה שלחת אותה לאישור רפואי.
- ת :** למרות, בנסיבות האלה שאנחנו עכשיו רואים פה, וגם בגלל שהיא הייתה בגיל יותר מ-70".

הנוטריונית אף צירפה תצהיר מיום 18/2/2021, בו הצהירה כי לא הכירה את המנוחה לפני הפגישה עימה, המנוחה נראתה לה צלולה וענתה לה לכל השאלות, למען הזהירות ביקשה מסמך רפואי ושלחה את המנוחה לקבל תעודת רפואית המעידה על כשרותה, המנוחה, בזמן החתימה על הצוואה היתה לבדה וללא מלווה ושילמה את שכרה בעצמה.

לצוואת המנוחה צורף כאמור אישור רפואי, אותו אישור המעיד על כשרותה של המנוחה כפי שנצטוותה היא להביא על ידי הנוטריונית, מיום 7/10/2019 על ידי דר' ..., פסיכיאטרית מומחית, יום החתימה על גבי הצוואה, בן נכתב בין היתר :

"...בהכרה מלאה, התמצאות שמורה בכל המובנים...הערכה קוגניטיבית: MMSE 27/30. פגיעה קלה בריכוז וזיכרון לטווח ארוך. שיפוט ובוחן מציאות – שמורים. תובנה קיימת. הנבדקת אישה עצמאית...ירידה קוגניטיבית קלה ומתאימה לגילה. יודעת את היקף רכושה, יודעת מי הם היורשים הביולוגיים, יודעת לציין למי מעוניינת להוריש את רכושה ולמי לא. מבינה את טיבה של צוואה באופן כללי וצוואתה באופן ספציפי. נימוקים להחלטותיה אינם נובעים מפגיעה בשיפוט. מבינה ההשלכות המשפטיות למעשיה. היא כשירה מבחינה משפטית לנהל את ענייניה, לערוך ולחתום על צוואה".

אין אני יודע מה טעם נבחרה פסיכיאטרית זו, אך כפי טענת המתנגדת, המנוחה ביקשה חוות דעת מן הרופאה הקבועה אשר טיפלה בה מטעם קופת החולים וסורבה, אך בניגוד לטענת המתנגדת כי בשל מצבה הרפואי של המנוחה סירבה הרופאה ליתן בידה חוות דעת המעידה על כשרותה, הרי שהסירוב נבע, ודברי הרופאה נכתבו, כי מתן חוות דעת לצורך חתימה על גבי צוואה מסוג זה, איננה נכללת בביטוח הבריאות הרפואי מטעם קופת החולים.

הגם אם דר' ... היא "קולגה" של המבקש כטענת המתנגדת, דבר אשר הוכחש על ידי המבקש, הרי שהדבר לא הוכח ויכול היה, באמצעות זימונה לעדות, עדות אשר היה בה לשפוך אור.

טעמיה של המתנגדת לאי זימונה של דר' ... עימה, אך סבור אני כי טענה זו באשר להיותה של דר' ... קולגה של המבקש, כמו טענות אחרות נוספות, נטענה בבחינת "שיטת מצליח".

אם לא די בכך, הרי שבסיכומי התשובה טענה המתנגדת כי מדובר ברופאה "מזדמנת" שאינה מכירה את המנוחה, לא עיינה במסמך אחד מתיקה הרפואי ו/או הסיעודי, כתבה בחיפזון בכתב יד, ציינה פרטים שהוכחו כלא נכונים, כתבה נתונים שגויים אודות המנוחה, והעלימה במכוון או בהכחשת מציאות.

אין אני יודע הכיצד הסיקה המתנגדת את מסקנתה זו, שכן לא היתה נוכחת במעמד בדיקת המנוחה אותו יום, לא היתה בקשר עם המנוחה תקופה ארוכה בטרם הבדיקה, ובכלל מהיכן הידיעה כי דר' ... לא עיינה בתיקה הרפואי (באמצעות תיעוד מיחשובי) או כי הדברים נכתבו בחיפזון? רק למתנגדת התשובות.

סבור אני כי כתב יד כשלעצמו, אינו מעיד על חיפזון שכן לא כל אחד מעלה את הכתובים בדפוס ולכל אדם סגנון כתיבה משלו.

גם מתוכן הדברים לא עולה המסקנה כי אלו נכתבו בחיפזון, ומכאן מסקנתי כי גם טענה זו באה מן "היקב ומן הגורן", ללא אחיזה של ממש במציאות.

מהותה ומטרתה של בדיקה מסוג זה היא לקבוע את כשירותו של אדם בבואו לצוות, באמצעות מבחנים קוגניטיביים כאלו ואחרים, התרשמות הבודק וכלים נוספים.

בחוות דעת זו לא נדרשה דר' ... ולא היה מצופה ממנה לציין (זה אינו מתפקידה), לא במפורש, גם לא ברמז, על רצון המנוחה לנשל את בתה, מה גם שהיא כלל לא שיערה ולא כתבה דבר בעניין נישול המתנגדת.

ככלל, בית המשפט יאמץ את חוות דעתו של המומחה אשר מונה על ידו, אלא אם קיימים טעמים נכבדים ובעלי משקל ממשי, המצדיקים סטייה מאותה המלצה.

הפסיקה ייחסה משמעות רבה לחוות דעת מומחה מטעם בית המשפט. ככלל, מקום שמינה בית המשפט מומחה מטעמו, מהווה חוות דעתו תשתית נתונים מקצועית ואובייקטיבית לצורך ההכרעה בסוגיה שבמחלוקת, ועל כן סביר שבית המשפט יאמץ את ממצאי המומחה, אלא אם כן נראית סיבה בולטת לעין וכבדת משקל שלא לעשות זאת.

(ראה: [ע"א 293/88 ניימן נ' רבי](#) [פמ"מ [פורסם בנבו] - 31.12.88]).

"כבכל תחום בו מתבקשת קבלת חוות דעת מומחה, אין בית המשפט משמש "חותמת גומי" לעמדת המומחה המקצועי, אין הוא רואה בה עובדה מוגמרת אלא המלצה אשר ככלל יש ליתן לה משקל רב ביותר, אך לא מכריע. האחריות בקבלת ההכרעה מוטלת אפוא כולה על כתפי בית המשפט ואין הוא חולק בנטל האחריות עם כל מומחה או מומחים מקצועיים, יהיו אלה רבים ככל שיהיו. לפיכך, משהונחה בפני בית המשפט חוות דעת

מומחה, וגם אם תהא זו נחרצת, ברורה וחד משמעית, אין בית המשפט פטור מהפעלת שיקול דעת שיפוטי עצמאי בגיבוש הכרעתו. אכן, בתחום רגיש, עדין ומורכב זה נדרש בית המשפט לגבש הכרעה עצמאית, תוך שהוא נעזר בחוות דעת הגורמים המקצועיים שמונו על ידי בית המשפט, בראיות נוספות אשר הובאו בפניו ואשר את המשקל שיש ליתן להן הוא בוחן, באמות המידה שהתווה המחוקק, בפסיקת בתי המשפט, ואולי יותר מכל - תוך שהוא מדריך עצמו בניסיון החיים, בשכל ישר, ברגישות ובהבנה למצבו המורכב של כל אחד מן המעורבים בעניינים אלה. סיכומה של נקודה זו, האחריות הכבדה המוטלת על כתפי בית המשפט מחייבת אותו לבחון את חוות הדעת לגופה, ואין הוא מסיים מלאכתו בעיון בחוות הדעת ובקבלת המלצת המומחים".

(ראה: [בע"מ 27-06 פלוני נ' פלוני](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 1/5/2006}).

בסיכומי התשובה טענה המתנגדת כי חוות דעת המומחה היא בגדר המלצה ובית המשפט יכול להסתייע בחומר הראיות הנרחב שהוגש ולהעדיפו על פני חוות הדעת. לדבריה, "במקרה זה הוכחו וקיימים נימוקים רבים לעשות כן".

הגם אם היו אלו קיימים, לא עלה בידי המתנגדת להוכיחם.

חוות דעתו של המומחה הרפואי מקיפה יסודית וסוקרת את מצבה של המנוחה לאורך שנים ועד לפטירתה. מסקנותיו תואמות את התיעוד הרפואי כפי שהובא בשלל האסמכתאות הרפואיות אשר צורפו על ידי המתנגדת עצמה.

מכאן כי לא מצאתי כל סיבה הנראית לעין מה טעם עלי להעדיף חומר ראיות, אשר לא הוכח, על פני חוות דעתו של המומחה הרפואי.

סבור אני כי לא עלה בידי המתנגדת להוכיח טענתה בדבר אי כשרות המנוחה לצוות במועד בו ציוותה את צוואתה האחרונה ומכאן אני קובע כי טענתה זו נדחית.

השפעה בלתי הוגנת

סעיף 30(א) לחוק הירושה קובע כי:

"הוראות צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית – בטלה."

הכלל המשפטי אינו קובע כי יש לפסול כל צוואה שנעשתה לאחר השפעה או שכנוע מצד מי שנהנה מן הצוואה, אלא שחוסר ההגינות שבהשפעה הוא הפסול, ולא עצם האפשרות לקיום השפעה, וזאת בהתאם למושגים החברתיים המוסריים והערכיים שלנו.

(ראה: שוחט, גולדברג, ופלומין: "דיני ירושה ועיזבון" הוצאת סדן, מהדורה שיטת מורחבת, תשס"ה 2005, עמוד 100 וכן "פרשת מרום", לעיל).

כידוע, השפעה בלתי הוגנת הינה אחד מאותם פגמים רעים שיש בהם כדי להביא לפסלות צוואה שערך מנוח, משום שפגמתה הרעה שללה את רצונו החופשי והאמיתי של המנוח, באופן שתוכנה לא מהווה ביטוי לרצונו אלא לרצונם של המשפיעים עליו.

בפסיקה נקבע כי יש להבחין בין השפעה כשאלה עובדתית, לבין אי הגינות שבהשפעה כשאלה ערכית ונורמטיבית. השפעה בלתי הוגנת היא השפעה שיש בה מרכיב של אי הגינות, שעל פי מושגים של מוסר אישי וחברתי, יש בו כדי להצדיק את ביטולה של הצוואה. מעבר להוכחת קיומה של השפעה ברמה העובדתית, על בית המשפט להשתכנע מנסיבותיה של אותה השפעה בקיומו של מרכיב בלתי הוגן שיש בה, ושאכן הצוואה היתה פועל יוצא של אותו מרכיב.

(ראה: [ע"א 4902/91 גודמן נ' ישיבת שם בית מדרש גבוה](#), מט(2) 441 {פמ"מ – 20/7/1995}).

כב' השופטת (בתוארה דאז), ד. בייניש קובעת כי:

"על קיומה של השפעה בלתי הוגנת ניתן ללמוד מגורמים שונים ומשתנים. מצבו הפיזי של המצווה, מצבו המנטאלי והנפשי, מידת חולשתו וסוג התלות שהוא תלוי בזולת, בדידותו וניתוקו מאנשים אחרים, מערכת הקשרים בינו לבין האדם שהוא נזקק לו וקשריו עם אחרים - כל אלה יש בהם כדי להשפיע על מידת השתעבדות רצונו ואובדן השליטה בו או על חשש מפני קיומו של מצב כזה".

(ראה: [ע"א 2500/93 שטיינר נ' המפעל לעזרה הדדית של ארגון עולי מרכז אירופה](#), נ(3) 338 {פמ"מ – 4/9/1996}).

הפסיקה הציעה לבחינת הסוגיה של השפעה בלתי הוגנת, ארבעה מבחנים מצטברים, וכך מסכם כב' השופט א. מצא את אותם מבחנים עיקריים שיש בהם לדעתו כדי לסייע לבית המשפט להכריע בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת:

א. **תלות ועצמאות** - המבחן הבסיסי להכרעה בדבר קיומה ועוצמתה של תלות הוא מבחן העצמאות. זהו מבחן של מידה, המיוסד על היותן של "עצמאות" ו"תלות" שני מושגים הפכיים. השאלה שבית-המשפט מציג לעצמו היא, כלום בתקופה הרלוונטית לעשיית הצוואה היה המצווה "עצמאי" – מן הבחינה הפיזית ומן הבחינה השכלית-הכרתית – ועד כמה. לתשובה לשאלה זו יש משקל רב בגיבוש ההכרעה: ככל שהמצווה היה עצמאי יותר, מכל אחת משתי הבחינות האמורות, תתחזק נטיית בית-המשפט לשלול קיום תלות של המצווה בנהנה. והוא הדין, כמובן, בהיפוך היוצרות. ככל שהמצווה היה עצמאי פחות, באיזו משתי בחינות אלו, תתחזק הנטייה לחייב את קיום התלות.

ב. **תלות וסיוע** - מקום שבו מתברר, כי המצווה אכן לא היה עצמאי, ועקב כך נזקק לסיוע הזולת, מתעורר צורך לבחון אם הקשר שהתקיים בינו לבין הנהנה התבסס על מתן הסיוע שהמצווה נזקק לו (פרשת רכטמן הנ"ל [8], בעמ' 772). ואם היה זה הנהנה, אשר סייע למצווה להתגבר על קשייו ומגבלותיו, ייטה בית-המשפט לקבוע שהמצווה היה תלוי בנהנה.... חשיבות מיוחדת נודעת, בעניין זה, לשאלה אם הנהנה היה היחיד שסייע למצווה בכל צרכיו, או שהמצווה הסתייע גם

באחרים. הדעת נותנת שכאשר אנשים אחדים חולקים ביניהם את מטלות הסיוע, מידת תלותו של המצווה בכל אחד מהם היא, מטבעה, קטנה יותר, ומתמעט החשש להיווצרות תלות העלולה להוות פתח להשפעה בלתי הוגנת. לא כן הדבר מקום שבו הנהנה היה האדם היחיד אשר סייע למצווה. סיועו של אדם אחד עלול להעמיד את המצווה במצב של תלות מוחלטת באדם המסייע לו, וקיום מצב דברים כזה עשוי להוות שיקול התומך בהקמת חזקה להשפעה בלתי הוגנת.

ג. קשרי המצווה עם אחרים - ההכרעה בשאלה, אם ועד כמה היה המצווה תלוי בנהנה, עשויה להיות מושפעת גם מהיקף הקשרים שקיים המצווה עם אחרים זולת הנהנה וממידתם. ככל שיתברר כי בתקופה הרלוונטית לעריכת הצוואה היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים, או שקשריו עם אחרים היו מועטים ונדירים, תתחזק ההנחה שהמצווה אכן היה תלוי בנהנה. אכן, בעצם בידודו של המצווה מן העולם יש כדי להגביר את תלותו בנהנה. מכאן, שלעניין ההכרעה בשאלת התלות אין זה מעלה או מוריד מה גרם לבידודו של המצווה, כלום היה זה הנהנה, או התנהגותם של אחרים, או שמא בידודו של המצווה נבע מנסיבות שהיו קשורות במצבו האובייקטיבי....

ד. מבחן נסיבות עריכת הצוואה - סעיף 35 [לחוק הירושה](#) קובע, כי מי שלקח חלק בעריכת צוואה – הוראת הצוואה המזכה אותו, או את בן-זוגו, בטלה. ואולם אפשר שמעורבות הנהנה לא תגיע עד כדי לקיחת חלק בעריכת הצוואה, אך תהווה ראיה לכאורה להשפעה בלתי הוגנת על המצווה, או, למצער, שיקול רלוונטי להקמת חזקה בדבר קיומה של השפעה כזאת עליו....

(ראה: [דנ"א 1516/95 מרום נ' היועמ"ש](#), נב(2), 813 {פמ"מ – 22/6/1998} {להלן: "דנ"א מרום"}).

אשר לשימוש במבחנים הללו, כמו גם במבחנים נוספים שנגזרים או מתחייבים מנסיבותיו של המקרה הנדון, קבע כב' השופט א. מצא כי ראוי שהוא ייעשה בזהירות רבה, תוך הבנה, שבתלות כשלעצמה אין משום ראיה מספקת לקיומה של השפעה בלתי הוגנת ואף לא להקמת חזקה בדבר קיומה. לא התלות היא העיקר, אלא ההסתברות שהתלות שללה את רצונו החופשי של המצווה והוא הדין בכל המבחנים האחרים. תלותו של המצווה בסיועו של האחר, אינה בהכרח שוללת את רצונו החופשי. כך גם ביחס לבחינת קשריו של המצווה עם אחרים, ואף בהסקת מסקנות מנסיבות עריכת הצוואה. כן נקבע, כי לצורך הכרה בקיומה של השפעה בלתי הוגנת, אין הכרח כי יתקיימו כל המבחנים שפורטו לעיל. למעשה, די בקיומם של חלק מהמבחנים האמורים כדי להצביע על קיומה של השפעה כאמור, ובמקביל רשאי בית המשפט לעשות שימוש במבחנים נוספים לגיבוש הכרעתו.

רק בהתקיימם של מאפייני מבחנים אלו כפי שהוזכרו, מוקמת חזקה לכאורה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת. חזקה זו מביאה את נטל הבאת הראיות על שכמו של מי שמבקש לקיים את הצוואה, לסתור את אותה חזקה תוך שלילתם של אותם מאפיינים שהקימו את החזקה או תוך שלילת קיומה של אי ההגינות שבהשפעה, חרף קיומם של אותם מאפיינים. נטל השכנוע, בסופו של דבר, מוטל כולו על שכמו של המתנגד אשר צריך לשכנע את בית המשפט שהמצווה עשה את צוואתו על-ידי השפעה בלתי הוגנת ולא מתוך רצונו החופשי והוא זה שחייב לעמוד בנטל זה גם אם כשל

מבקש קיומה של הצוואה ב"הבאת ראיותיו לסתור", נטל שעבר אליו עם הקמתה של החזקה. (ראה: "פרשת מרום", לעיל).

הווה אומר, על מנת להקים חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת שיש בה להעביר את נטל הראיות אל מבקש הקיום, אין די בחשד גרידא אלא נדרשות ראיות משמעותיות המקיימות תשתית ברורה למסקנה האמורה.

קיומה של השפעה בלתי הוגנת או העדרה, תקבע על פי עובדותיו של כל מקרה ומקרה.

בנסיבות העניין שבפני, לאחר שהנחתי את השיקולים המנחים לבחינת סוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת, סבור אני כי במקרה שבכאן, אף לא אחד מן המבחנים המוזכרים מתקיים, ואסביר.

התלות, העצמאות והסיוע

הדגש במבחנים אלו הוא על עצמאות המצווה בתקופה הרלוונטית, הן מהבחינה השכלית – הכרתית והן מהבחינה הפיזית ויש להבחין בין סיוע יומיומי לבין סיוע הקשור לצוואה.

מכלל העדויות שנשמעו בפני, לא עלתה ולו טענה אחת ולפיה בתקופה שבסמוך לעריכת הצוואה, כי המנוחה לא תפקדה, שהתה במרבית יומה בביתה ולא יצאה ממנו או כי לא תפקדה באופן עצמאי ובלתי תלויי בסביבתה, הן מהבחינה השכלית הכרתית והן מהבחינה הפיזית.

טענה כי לא יכול היה והמנוחה יצאה לבדה, לטעמי נטענה בעלמא ובכל מקרה לא הוכחה. כך גם באשר למה עשתה המנוחה הן ארבעת כותלי דירתה.

הסיוע לו נדרשה המנוחה ולו שיוועה נסוב בעיקרו סביב עזרה במטלות הבית, בישול ודומה, אלו בשל כאביה, אולי גם גילה, אך בעיקר סביב רצונה בחברה, אותה חשה בנוח לבקש משכנתה/חברתה, היא המבקשת, ועוד יותר חשה בנוח, ככל הנראה, באם "על הדרך" אף תדאג כי המבקשת תקבל על כך שכר, שמא לא תחוש המנוחה כנוקטת.

כפי המתואר בהערכות התלות שבוצעו למנוחה, לא נכתב מאום על כך כי המנוחה לא היתה עצמאית, ובכלל, לאור גילה, הכאבים מהם סבלה, אך טבעי הוא כי במצב זה תיזקק היא לסיוע, הן פיזי והן חברתי, אך בכך סבור אני, לא בהכרח פיתחה המנוחה תלות במבקשת.

גם בסיכומי הביקור הרפואיים לא צויין כי המנוחה הגיע בליווי פלוני זה או אחר, דבר אשר לרוב מצויין באותם מצבים בהם הנבדק מגיע שלא בכוחות עצמו.

אכן ואני מסכים כי בין המנוחה לבין המבקש שררה מערכת יחסים אשר היתה קצת מעבר למערכת יחסים מקובלת שבין "רופא לפצינט". יחסים אלו, מן הסתם נבעו גם מהיותו של המבקש כשוכר

את דירת המנוחה, אולי גם כי המנוחה מצאה אוזן קשבת ומרפא לבעיות הרפואיות מהן סבלה, אולי כי מרפאתו היתה בקרבת מקום למגוריה ואולי גם מסיבות נוספות, אך מן התייעוד הרפואי שצורף, המבקש לא היה היחיד אותו ביקרה המנוחה. המנוחה היתה בביקורים רפואיים אצל רופאים נוספים והגם שהמבקש הוא שסייע לה רבות, לא היה הוא היחיד, ומכאן סבור אני כי סיוע זה מצד המבקש למנוחה לא הגיע כדי מצב של תלות המנוחה במבקש. וכפי שהעיד המבקש, מעצם היותו שוכר היה לו ולמנוחה קשר והיה מגיע אליה פעם בחודש לשלם את דמי השכירות.

כך גם סבור אני כי אותה תלות לא פותחה על ידי המנוחה במבקשת בעניין שימוש המנוחה בקניס הרפואי, כפי טענת המתנגדת כי המבקשת היא ששלטה במרשמים ו/או במינונים.

המבקשת לא הכחישה כי ניסתה לסייע למנוחה בהבאת המרשמים בתקופה (קצרה) בה המנוחה לא הרגישה טוב, אך הדבר לא עלה בידיה לאור סירוב קופת החולים. סיועה התבטא בעיקר בתכתובת מול משרד הבריאות באמצעות המייל לצורך קבלת האישור.

וכך מעדות המבקשת, לפרוטוקול הדיון מיום 7/11/2022, בעמ' 70 :

- ש. אני מציג לך את ת/377 ות/378, מדובר במסמך המבקש ממשרד הבריאות לאפשר למנוחה לקבל קנאביס באמצעות שלוחתה, העדה. המסמך האחר הוא רישוי שניתן למנוחה לקבל קנאביס רפואי. את מזהה את הכתב שלך?
- ת. (מעיינת) כן. היתה תקופה קצרה שהיא לא הרגישה טוב, היא ביקשה שאביא, נסעתי לחולון לקראוזה והאחות שם אמרה לי שאני לא יכולה לקחת ושהמנוחה צריכה לשלוח אישור למשרד הבריאות שאני יכולה. זה מה שהיא עשתה ואז יכולתי אני להביא לה, רק כשהיא לא יכולה היתה, אבל לרוב היא יצאה.
- ש. הגשנו כמוצגים בתיק רישיונות לאורך המון זמן, שאת היית משנה את הקנאביס של המנוחה.
- ת. מה זה משנה?
- ש. זו שמקבלת עבודה את הקנאביס. התכוונתי משנעת.
- ת. אני לא הלכתי כל הזמן להביא לה. הלכתי איתה, יש הבדל. כשהיא היתה לוקחת באברבנאל, אז פעם בחודש היא היתה הולכת והייתי הולכת איתה ומשם לבית קפה, לאכול, לשנות.
- ש. אני מציג לך את רישיון הקנאביס (ת/376) וכתוב "ניתן היתר למסירת הסם עבור המבקש, על-ידי ...".
- ת. אז הסברתי, כשהיא לא הרגישה טוב."

המסקנה כי המבקשת היתה משנה המינונים או שולטת בהם, אין לה על מה להתבסס.

דומני כי התיעוד אודות שחרורה של המנוחה מבית החולים לאור סירובה להתאשפז ביום 12/7/2020, יש בו להעיד ולתאר על מצבה באשר לעצמאותה. כאשר רצתה דבר או לא רצתה בדבר, לא היה מי שעמד בדרכה.

בכל המתואר אין כדי להעיד על תלות אלא על סיוע לאור גילה, לאור מחלותיה, לאור בדידותה, מהאנשים אותם בחרה המנוחה כי יסייעו לה.

הגם שמדובר בבעלי מקצוע סיעודיים/רפואיים שניתן בקלות לסבור כי אלו יהיו במעמד בו יגרמו לאדם נזקק במידה מסויימת לפתח תלות בסיוע מצידם, במקרה זה לא הוכחה כל אינדיקציה על תלותה של המנוחה במי מהם, בתקופה שלעת עריכת הצוואה, בניגוד לעובדה כי המנוחה נעזרה במי מהם, הן לטיפול, הן לצורך פעולות יומיומיות כאלו או אחרות והן לחברה. כאמור, סיוע או מידת חסידות אינם השפעה בלתי הוגנת.

כך או אחרת לא נטען, גם לא הוכח כי המבקשים היו היחידים שסייעו למנוחה. במקרה של המבקש גם לא מצאתי תיעוד או הוכחה אודות סיוע כלשהו, למעט הטיפול הרפואי.

לבסוף, ומשיש לבחון את עצמאות המצווה בתקופה הרלוונטית לעשיית הצוואה, הרי שלא ניתן להתעלם מעדותה של הנוטריונית המתארת את נסיבות הגעת המנוחה אל משרדה, הבעת רצונה בפני הנוטריונית, הבנתה בצורך באישור רפואי, כל זאת לבדה ובעצמה, אלו מעידים בבירור על עצמאותה לעת עריכת הצוואה.

אין במבחן זה כדי להעיד על קיומה של השפעה בלתי הוגנת מצד המבקשים על המנוחה.

קשרי המצווה עם אחרים

ככל שהמנוחה מבודדת פחות מן העולם, כך על פי מבחן זה פוחתת ההנחה בדבר תלותה בנהנים.

לטענת המתנגדת, היתה מבודדת ומנותקת לגמרי מאנשים אחרים, למעט מהמבקשים, וללא קשרים עם חברים ובני משפחה אחרים. בהקשר זה אף הוסיפה כי המבקשת, במקום לפייס בין המנוחה לבתה, היתה עסוקה בהמרדה.

תוהה אני הכיצד יודעת המתנגדת כי כך היו הדברים? האם באמת סבורה היא כי זו חובתה של המבקשת? האם לא סבורה היתה המתנגדת כי גם עליה החובה לפיוס, במצוות "כבד את אביך ואת אמך"? האם לה אין כל חלק באותו נתק?

העידה המתנגדת על טיב יחסיה עם מר ..., השכן, ממנו שאבה היא מידע על המנוחה. וכך בעמ' 59 לפרוטוקול הדיון:

אמרו לך מאיפה הם יודעים את זה?

ש":

כיוון שהם היו כל הזמן בקשר.

ת:

ש: הבנתי.

ת: למרות שהיא גרה אצל ... הם היו כל הזמן בקשר.

ש: גברתי, שמעי, אין בעיה. ממה שאמרת לי אני יכול להבין שהיא גרה אצל אדון ..., היא הייתה יכולה לעלות אליהם הביתה.

ת: נכון.

.....

ש: אבל ... כבר לא היה בתמונה ביום שהיא עברה אצל

ת: זה לא נכון. שוב, אני לא יודעת כי לא היא סיפרה לי, אבל ... אמר לי שהוא היה כל הזמן בקשר. עכשיו, גם מהמסמכים של בית חולים וולפסון כשהיא הייתה מגיעה למיון היה רשום שם עם מי היא הגיעה. אז ברוב הפעמים היה רשום "...".

מכאן כי גם מר ... וככל הנראה גם רעייתו היו בקשר עם המנוחה, ולטעמי כמי שדואג אף לקחת את שכנתו לבית חולים, ככל הנראה אף מדובר בקשר קרוב.

מכאן כי לא יהיה זה נכון לסבור כי למנוחה לא היו קשרי חברות אחרים נוספים.

עוד יש לזכור כי המתנגדת עצמה העידה כי המנוחה מיעטה לשמר קשרים כאלו ואחרים עם מי מבני משפחתה או חבריה, הן בשל נסיבות חייה, הן בשל המחלות מהן סבלה ובפרט בשל אופייה הקשה.

עוד העידה המתנגדת כי מערכת היחסים ה"בעייתית" בינה לבין המנוחה, החלה עוד בילדותה.

אין אני נכנס לשיקולי המתנגדת, בהגינותה ואך זה טבעי אמרה כי למרות זאת אהבה את אמה, אם כך מה טעם הגיעו פני הדברים למצב של נתק כללי?

אין אני יודע, גם אין אני מבקר, אך אין גם ביכולתי להתעלם כי אף אחד לא הפריע למתנגדת להיות בקשר עם אימה.

כשרצתה, היתה בסביבה. כשלא רצתה או לא יכולה היתה (מסיבותיה שלה), לא היתה.

"טיב הקשר" בין המנוחה למתנגדת, אשר ידע עליות וירידות תואר בהרחבה בעדותה. וכך בעמ' 44 לפרוטוקול הדיון:

"העדה, גב' ... : נותק הקשר אחרי הניתוח. אחרי הניתוח היא באה אליי כדי להתאושש.

כב' הש' שני : מקמי אותנו בשנה, פחות או יותר.

העדה, גב' ... : 2017.

כב' הש' שני : ב-2017 נותק הקשר.

....

".... נותק הקשר מתי שהוא בינך לבין המנוחה?

העדה, גב' ... : כן. היא החליטה לנתק את הקשר.

כב' הש' שני : מתי?

העדה, גב' ... : בערך חודשיים אחרי הניתוח, זה היה סביבות מרץ, אפריל 2017.

כב' הש' שני : תודה.

- עו"ד אנדל: ולא היה קשר עד שהתקשרו מבית החולים?
העדה, גב' ...: ולא היה קשר עד שהעובדת הסוציאלית התקשרה אליי ואמרה לי שהיא במצב לא טוב ושצריך להעביר אותה לבית חולים סיעודי. זאת אומרת, אם היו מתקשרים אליי לפני והיו אומרים לי שהיא במצב לא טוב, שהיא מאושפזת בבית חולים, מיד הייתי מגיעה. כי איך שהתקשרו אליי ישר באתי.
- כב' הש' שני: עכשיו, השיחה הזו קורית מתי?
עו"ד אנדל: 2020.
כב' הש' שני: אנחנו צריכים זאת מהעדה, לא ממך.
העדה, גב' ...: 2020. כן.
עו"ד אנדל: חודש לפני הפטירה, נכון?
העדה, גב' ...: כן.
כב' הש' שני: הלאה. טוב.
עו"ד אנדל: את אומרת שאימא ניתקה את הקשר ואף אחד לא שופט פה אנשים, אבל ניסית ליצור איתה קשר?
העדה, גב' ...: כמובן. ראי, זו לא פעם ראשונה שהיא מנתקת אותי את הקשר. כבר היו תקופות שהיו ניתוקים, ועוד פעם חזרה וניתוקים. אימא לא הייתה בן אדם נורמלי כמו כל בן אדם רגיל. בגלל זה ציינתי את מה שצינתי בתצהיר, מה שהיה בילדותי. אי אפשר היה לדבר איתה, לשוחח איתה. היא הייתה אישה מאוד מאוד קשה. וכשמשו לא הסתדר לפי מה שהיא רצתה, כמו למשל הטיפולים שהיא הייתה צריכה לעבור, שהיא גם לא הסכימה, היא לא הסכימה להתאשפז, ואני כן תמכתי בזה. אז זה לא נראה לה. כשהייתי מגיעה איתה לבית החולים היא הייתה עושה לי בושות, היא הייתה מקללת אותי. אני לא רוצה יותר מדי להיכנס לעומק.
-
- ש: אין בעיה. ננסה קצת להתקדם. את אומרת שזו יוזמה של אימא שהיא ניתקה את הקשר.
ת: נכון.
ש: ושזו לא הפעם הראשונה.
ת: נכון.
ש: כי בתצהיר שלך כתבת כמה פעמים כאילו היורשים האלה שטיפלו בה כאילו בודדו אותה.
ת: נכון.
ש: הרגע אמרת שאימא יזמה, ואימא לא רצתה.
ת: לא, אז היא ניתקה את הקשר אתי מכיוון שהיא גרה ביחידה אצל ... ו... .., שגם להם הייתה צוואה.
-

- ש: אני אשאל אותך שאלה אחרת. את לא היית שם במשך שנים. בעצם את לא היית, מסכימה?
- ת: נכון.
- ש: אז את לא באמת יודעת מה קרה עם אימא, או מי בודד אותה, או מי היה ואיך התייחס אליו. מה שאת אומרת זו השערה.
- ת: השערה, נכון. אני רק יכולה להגיד שגם מ-2002, כשהיא עשתה לי את הצוואה, עד הצוואה ב-2017 היא עשתה ל..., היו בינינו ניתוקים, כן? והיא אף פעם לא עשתה צוואה אחרת. היא התחילה לעשות צוואות רק כשבאמת כבר היא הרגישה מאוד חולה וכאובה. ופשוט ניצלו את המצב שלה.
- ש: ולבד. "ניצלו" זו השערה שלך.
- ת: זו השערה, נכון".
- ובעמ' 58:
- "העדה, גב' ...: בתקופה שלא הייתי איתה אני לא יודעת.
- ש: איזו תקופה?
- ת: מ-2017 בערך, מאפריל 2017 עד אוגוסט 2020
-
- העדה, גב' ...: שבתקופה שלא הייתי איתה אז לא ידעתי מה קורה. אבל אחרי שהתקשרו אליי.
- עו"ד אל אסמר: 2020.
- העדה, גב' ...: ב-2020."

עדותה זו מחזקת את דבריי האחרונים, ויש בה להעיד כי לא מי מהמבקשים הוא שהיה אמון על ניתוק הקשר, שכן לשיטת המתנגדת, בתקופה מוקדמת יותר היה זה הזוג ..., אליהם אינה באה בטענות, אלא כעובדה, ונראה כי הנתק נוצר בשל אופייה של המנוחה, רצונה, בחירתה ואין אני נכנס לשיקוליה מה טעם בחרה שלא להיות בקשר עם המתנגדת.

אם הדבר נובע מכעסה, אכזבתה מבתה, הרי שהדברים נראים הגיוניים.

בכך אין כדי לומר כי מי מהמבקשים הוא שמנע קשר כזה או אחר או השפיע על המנוחה שלא להיות בקשר עם המתנגדת.

יכול אני להניח כי "אווירה" זו בין המנוחה למתנגדת חילחלה במשך השנים גם לבנותיה של המתנגדת, ואם טועה אני, הרי שלא עלה בידי המתנגדת להוכיח טענתה כי מי מהמבקשים השפיע על המנוחה לנתק קשריה עם נכדותיה ולא להיות נוכחת בחתונת אחת מהן, למעט העלאת הטענה.

הגם שהמבקשת שימשה בשנותיה האחרונות של המנוחה כמטפלת מטעם הביטוח הלאומי, במכסת שעות מצומצמת עד להרחבתה, הרי שמן התמונות הספורות אותן צירפה המבקשת, עולה כי, אם במסגרת "תפקידה", אם במסגרת חברותה למנוחה, דאגה המבקשת להיות נוכחת בחייה של

המנוחה, אם בדירתה ואם בבילוי מחוצה לה. באותן סיטואציות, הרושם הוא כי המנוחה נראתה נינוחה, רגועה, אפילו שמחה.

על אף שסבור אני כי המבקשת היתה בעלת נוכחות ממשית בשגרת יומה של המנוחה, לטעמי אין בכך להעיד כי המנוחה היתה מנותקת מסביבתה ומיעוט קשריה עם אחרים נבע בעיקרו ממצבה האובייקטיבי של המנוחה.

מכל אלו עולה כי המנוחה לא היתה מבודדת מן העולם ותלותית במבקשים, למעט אותו סיוע ועזרה יומיומיים כפי שכבר הזכרתי, אך לא כזו ששללה את רצונה החופשי של המנוחה, בוודאי לא בתקופה הסמוכה לעריכת הצוואה.

נסיבות עריכת הצוואה

יכול אני להאמין לטענת המבקשת כי לא ידעה אודות הצוואה בטרם מסרה לה המנוחה העתק ממנה, שכן המבקשת אוזנת בצוואה קודמת משנת 2018, אשר נערכה אצל נוטריון אחר. אם היה למבקשת מעורבות, הרי שטבעי הוא שצוואת 2019 היתה נערכת (אולי) בפני אותו נוטריון.

יחד עם זאת, יש לזכור כי בפסקי דין רבים נקבע, כי פעולת שליחות עבור המצווה, הנוגעת לעריכת הצוואה, כגון התקשרות עם עורך דין בנוגע לעריכתה, או שיחות עם המצווה, אינן נכנסות לגדרו של [סעיף 35 לחוק הירושה](#). (ראה: [ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו](#), נד(1) 19 {פמ"מ – 4/1/2000}).

העידה הנוטריונית, שהיא כאמור עד אובייקטיבי ואינה בעלת עניין בצד זה או אחר, כי המנוחה הגיעה למשרדה לבדה, ככל הנראה בשל השלט המציין כי היא דוברת רוסית בנוסף לעברית. הגם שלא ידעה הנוטריונית באם המנוחה הגיעה לבדה או שמא משהו חיכה לה בחוץ, הרי שבעניין זה החשיבות היא להיותו של המצווה לבדו במשרדו של עורך הצוואה, וכך היה הדבר בשתי הפגישות של המנוחה במשרדה של הנוטריונית.

וכך מעדותה, בעמ' 19 לפרוטוקול הדיון:

"עו"ד אהרון: עורכת הדין אולגה, אני רוצה לשאול אותך שאלה. אמרת שהיו 2

פגישות.

העדה, עו"ד סקליארסקי: כן.

עו"ד אהרון: בפעם השנייה שהיא הגיעה אלייך, זה היה לשם חתימת הצוואה, נכון?

העדה, עו"ד סקליארסקי: ממש לא.

ש: לא?

ת: פעם ראשונה היא נכנסה כדי לדבר וכדי לתת לי את כל הפרטים. אני לא

יכולה במקום לעשות צוואה. זה משהו אחר. וברגע שהיא סיפרה סיפור

שלה, אני הסתכלתי שהיא בת 70 ומשהו, אני המלצתי לה ללכת לקבל

תעודה רפואית. ובמקביל אני הכנתי צוואה. וברגע שהיא התקשרה

ואמרה שיש לה תעודה רפואית, והייתה לה כבר צוואה מוכנה, אז היא באה וחתמה".

יכול אני רק לשער כי הנוטריונית נבחרה באופן אקראי על ידי המנוחה, תוך שקם לה יתרון באשר לידיעתה את השפה הרוסית מעבר לעברית, דבר אשר כנראה יכול היה לסייע למנוחה בהבנה, בהרגשה היותר נינוחה ובהחלט יכול היה והקל על המנוחה. הדברים גם נתמכים בעדותה של הנוטריונית.

כאן מגיעים אנו גם לתוכן הצוואה כנסיבה התומכת בכך כי המנוחה היתה בהכרה מלאה ובעלת רצון מלא בעריכת הצוואה. בצוואתה ביקשה המנוחה לחלק את רכושה שווה בשווה בין המבקשים, ללא שהוציאה רכוש כזה או אחר מכלל עיזבונה, אך מצאה היא לנכון לפרטו פירוט יתר, ולו בשל הצורך לשלול הספק, אם וכאשר יכול ויתעורר.

עוד ולצורך שלילת הספק, ציינה המנוחה בצוואתה את רצונה בנישול בתה היחידה מצוואתה, תוך שהסבירה זאת בניסוחה את הדברים.

וכך בסעיף 3 :

"בתי,לא תקבל מעיזבוני דבר בשל התנהגותה הרעה כלפיי ומעובדה שהיא נתקה אתי כל קשר".

הטיעון בדבר אי סבירות הצוואה, חותר תחת עקרון "כיבוד רצון המצווה" ועקרון "החופש לצוות". עיקרון העל של כיבוד רצון המצווה, "כופה" את קבלת רצונו כמו שהוא מבלי לעשות מקצה שיפורים או למתוח ביקורת על סבירות רצונו, שכן גם אם הצוואה לא נראית סבירה בעיני מי מהצדדים, הרי שחזקה שהיא משקפת את רצון המצווה ואין להחליף את רצונו ברצון צד המתנגד לקיום רצונו זה.

לכאורה, טבעי הוא כי אדם יצווה את נכסיו לשאר בשרו במתכונת ירושה על פי דין. יחד עם זאת, עצם האפשרות לצוות, מניחה אפשרות לחריגה מהורשה על פי דין, כאשר הרצון לשנות עשוי להיות מוסבר מנסיבות חיי המצווה והיחסים עם ילדיו במיוחד.

בבוא בית המשפט לבחון צוואה, אין הוא מחליף את הגיון המצווה ורצונותיו ברצונותיו או בדעותיו שלו.

ב"דנ"א מרום", מפנה כב' השופט א. מצא למבחן הגיונה של הצוואה. על פי מבחן זה, בכדי לקבוע האם הצוואה משקפת את רצונו האמיתי של המצווה, יש לבחון האם הצוואה סבירה על פי הבנת השופט את הגיונו של המצווה. השופט יוכל לבחון זאת באמצעות הראיות המובאות לפניו :

"מן הראיות הבאות לפני בית-המשפט, במסגרת הדיון בתוקפה של הצוואה, קרוב שתצטייר בפניו תמונת חייו של המצווה עובר לכתובת הצוואה, קשריו החברתיים, ערכיו והעדפותיו; ויעלה בידו לבדוק אם הצוואה, מנקודת מבטו המשוערת של המצווה, נראית

לכאורה הגיונית. תשובה חיובית לשאלה זו תחזק את ההערכה כי הצוואה משקפת את רצון המצווה (פרשת צוריאנו [38], בעמ' 1075 ופרשת מירסקי [22], בעמ' 159). מנגד, כאשר תוכן הצוואה נראה בלתי סביר, יש מקום לבדוק היטב את כשרות הצוואה (פרשת פרל [31], בעמ' 306)."

אומר כי, צוואה מבטאת את רצונו האישי של המוריש, והוא הקובע מה ייעשה בעיזבונו לאחר מותו. בית המשפט מצווה לקיים את דבר המת ולהגשים את רצונו ואומד דעתו, ובלבד שלא נפל פגם ברצונו. הצורך לכבד את רצון המת הוא ביטוי לאוטונומיה של הרצון הפרטי, המעוגנת בכבודו של האדם והיא חלק מזכות קניינו החוקתית. (ראה: [ע"א 7506/95 שורץ נ' בית אולפנא](#), נ(2) 215 {פמ"מ – 30/4/2000}).

כאשר נדרש בית המשפט להכריע בסכסוכי ירושה ולבחון תוקפה של צוואה, אין זה מתפקידו להעמיד תחת ביקורתו את שיקול דעתו, עת בחר המצווה להנחיל את רכושו כך או אחרת. בית המשפט אינו מבקש להתאים את רצון המצווה לאמות המוסר שלו ולתפיסת עולמו או לאינטרס של יורש כזה או אחר.

תפקידו של בית המשפט לבחון האם הצוואה משקפת ומבטאת את רצונו האמיתי של המצווה, והאם רצונו היה חופשי ומלא, כשהוא נקי מלחצים ומהשפעות של זה או אחר. הא ותו לא.

תמיד נזכור כי החובה היא לשאוף לקיים רצון המנוחה (ראה: [בע"מ 11116/08 פלוני נ' אלמוני](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 5/7/2012}).

תפקידו של בית המשפט לבחון, האם הצוואה משקפת ומבטאת את רצונו האמיתי של המצווה, והאם רצונו היה חופשי ומלא, כשהוא נקי מלחצים ומהשפעות של זה או אחר. הא ותו לא.

בצוואת 2018, לה אינני נדרש, לא נכתב על ידי המנוחה סעיף בצוואה המדיר את המתנגדת. אם אכן כפי טענת המתנגדת הדרתה מעיזבון אימה נגרם בעידודה של המבקשת, הכיצד בצוואה זו בה המבקשת יורשת בשלמות, לא הדירה המנוחה את המתנגדת?

במצב דברים זה, תוכן הצוואה משקף רצון, כוונה ומחשבה של אדם. המנוחה אשר חשה כי אלו האנשים הקרובים לה או אלו המסייעים לה, לא רצתה להותיר את עיזבונה לבתה, המתנגדת, באמצעות צוואתה המוקדמת משנת 2002 או שלא באמצעות הוראה אחרת, שאז יורש עיזבונה, בהיעדר צוואה, על פי דין.

אין ספק שכאשר מדובר בנתק בין מצווה לאחד מיורשיו, הרי שמעתה השתלשלות הנסיבות אינה מפתיעה כאשר מצווה בוחר שלא להוריש לאותו יורש את חלקו מעיזבונו.

המנוחה היתה עקבית ברצונה זה שכן כשנה טרם צוואתה האחרונה, ערכה היא צוואה בה הורשה את עיזבונה למבקשת, ככל הנראה היתה האחרונה האדם הקרוב, המסייע ודואג למנוחה, עד שהרגישה כי יש אדם נוסף לו חפצה היא לגמול, ואז עשתה צוואה חדשה, היא צוואתה האחרונה.

גם אם אתעלם מטיב מערכת היחסים בין המנוחה לבין מי מהמבקשים, אשר יש בו כדי לגרום למנוחה לצוות כפי שציוותה, או מרצונה להדיר את המתנגדת כפי האמור בצוואתה האחרונה, הרי שלא אוכל להתעלם כי רצונה זה של המנוחה הובא והוצג על פני רצף השנים בהזדמנויות רבות, אם בצוואתה משנת 2018, אם בהערכות תלות שבוצעו על ידי הביטוח הלאומי ואם בחלק מן המסמכים הרפואיים.

גם מעדותה של הנוטריונית ניתן ללמוד על רצונה זה. וכך, בעמ' 18 לפרוטוקול הדיון:
 "עו"ד אהרון: נכון. כמעט. כשהיא אמרה לך שהיא רוצה לבטל את הצוואה, היא

הציגה לך את עותק הצוואה? ביקשת לראות אותה?

העדה, עו"ד סקליארסקי: לא. אני לא ביקשתי. היא אמרה שהיא רוצה לעשות צוואה חדשה. אז שאלתי מה היא רוצה בדיוק, למי למסור את ה(לא ברור). היא סיפרה לי סיפור. היא לא נכנסה לפרטים של היחסים שלה עם הבת. רק הבנתי שיש פה בעיה".

ובעמ' 30:

"העדה, עו"ד סקליארסקי: זכותה להגיד מה שהיא רוצה.

עו"ד אהרון: להגיד.

העדה, עו"ד סקליארסקי: ואני חייבת רק לבצע ולרשום רצון שלה. זהו, זה הכול. לא שאלתי למה ומדוע. ניסיתי לדבר על זה ולשאול, אבל ראיתי שלא נעימות לה השאלות האלה, היא לא רצתה. היא לא רצתה לדבר על זה.

ש: היא לא רצתה לדבר.

ת: לא.

ש: ניסית והיא לא רצתה למסור.

ת: לא בגלל יש איזשהו סוד, נראה לי.

ש: היא הייתה חשדנית.

ת: בגלל שפשוט כואב לה.

ש: מה כואב לה?

ת: לא נעים לה לדבר על היחסים עם הבת שלה.

.....

ש: האם שאלת את המנוחה, היא אמרה לך שיש לה בת יחידה. זה כתוב.

שאלת אותה אם יש לה קרובים נוספים או לא?

ת: לא שאלתי. זו לא זכות שלי לעשות חקירה.

ש: כלומר, שבא לך.

ת: היא יכולה להשאיר עיזבון למה שהיא אמרה. שאלתי למה, היא

הסבירה לי למה.

ש: היא הסבירה.

ת:	שהיא ידידה של האנשים האלה שיורשים היום
ש:	שהיא ידידה.
ת:	כן. שהם מטפלים בה.
ש:	מטפלים.
ת:	ומתייחסים טוב. אז הבנתי למה היא רוצה.
ש:	הבנתי. שאלת, האם שאלת את המנוחה, כשהיא אמרה לך בסעיף 6, נדמה לי, לצוואה, לא, סליחה, צוואה קצרה. בסעיף 3. "בתי, ... , לא תקבל מעיזבוני דבר בשל התנהגותה הרעה כלפיי". שאלת למה היא מתכוונת?
ת:	שאלתי, אבל היא לא רצתה לספר לי. כי ראיתי שלא היה נעים לה.
ש:	תודה. הבנתי את התשובה.
ת:	היא אמרה "ככה".

סבור אני כי המתנגדת ידעה היטב על טיב יחסה של המנוחה אליה, הרי מערכת היחסים העכורה עוד היתה מילדותה וכללה נתק מוחלט עד לאשפוזה של המנוחה, והדברים לא הגיעו לכדי הדרה (לשיטתה) שכן המנוחה לא חשבה לנכון לומר לה הדברים ופעלה כראות עיניה וכרצונה.

אין אני סבור כי טעמיה של המנוחה היו רק כדי לגמול למבקשים על שמילאו את אשר חסר לה, כל אחד בדרכו, כל אחד באופן אחר, אלא כי בחירת המנוחה גם מרצונה שלא להותיר לבתה או מי מטעמה, אלו האחרונות לא דאגו לה ולא היו לה כעזר בשנות חייה האחרונות.

המנוחה היתה חופשיה לשנות את דעתה ככל האדם ולכתוב צוואה אחרת, השונה מצוואותיה הקודמות, והכל כפי רצונה.

לא עלה בידי המתנגדת להוכיח כי למנוחה "לא נותר רצון חופשי" להחליט כיצד תחלק את רכושה לאחר מותה וכי קיימת אי סבירות שיש בה להעיד כי ידם של המבקשים בכך, ולאור מערכת היחסים בין המנוחה למתנגדת, וממכלול הראיות, אין בצוואת 2019 כצוואה בלתי הגיונית או בלתי סבירה בראייתה של המנוחה.

לסיכום אומר, הלכה פסוקה היא כי אין די בחשש להשפעה בלתי הוגנת ו/או בחשד למעורבות בצוואה. יש צורך להניח תשתית ראייתית מוצקה לקיומה של השפעה ו/או מעורבות שכזו. מצאתי כי כלל המבחנים כפי שהוזכרו ופורטו, כמו גם נסיבות עריכת הצוואה ואופן חתימת המנוחה על צוואתה, מעידים על היעדרה של השפעה בלתי הוגנת מצד המבקשים על המנוחה, כמשמעות מונח זה [בסעיף 30 לחוק הירושה](#), ולפיכך גם טענה זו דינה להידחות.

לפני סיום

מקבל אני את אמירת המתנגדת כי המבקשים אינם בני משפחתה של המנוחה כהגדרתם [בסעיף 1\(2\) לחוק בית המשפט לענייני משפחה](#) לשיטתה, לכן, ומי יודע מניין נלקחה סמכות עניינית לדון

בתובענה. אלא שסמכותו של בית המשפט בכאן קמה לו מכוחו של [סעיף 1\(6\)\(ה\)](#) לחוק, שעה שמדובר ב"סכסוך בקשר לירושה".

טענות המתנגדת באשר לניהול עיזבון המנוחה אינן רלוונטיות לעניין שלפני.

מקבל אני וביתר תוקף את הטענה כי אין להתיר כי עיזבונות קשישים יהיו מטבע עובר לסוחר עבור רופאים ועובדי סיעוד, אך כפי דבריי אשר פורטו בהרחבה, איני סבור כי נסיבות מקרה זה הן כפי המקרים המוזכרים.

טענות לעניין צוואה אחרת, כמו זו שאוחזת הגב' ..., גם הן אינן רלוונטיות שכן אין לפני צוואה אחרת, היא אינה בין זוכי צוואתה האחרונה של המנוחה, ומכאן כי הגב' ... לא תצורף כצד להליך.

באשר לטענה בדבר היעדר כתבי טענות מצד מי מהמבקשים, מפנה אני את המתנגדת להחלטתי מיום 27/6/2021 בה פטרתי את המבקשים בעניין זה.

סיכומי תשובה מטרם ליתן מענה לסיכומי המבקשים אך לא חזרה על טענות אשר נטענו, אלו גרמו להכבדה מיותרת.

סוף דבר

בנסיבות העניין ומן הטעמים כפי שפורטו בהרחבה בפסק הדין, אני מורה כדלקמן:

- א. ההתנגדות שהוגשה לצוואת המנוחה מיום 7/10/2019 - נדחית.
- ב. ניתן בזאת צו לקיום צוואת המנוחה מיום 7/10/2019, ואני קובע כי צוואה זו היא בת תוקף.
- ג. המבקשים רשאים להגיש פסיקתה לחתימתי על פי [תקנה 5 לתקנות הירושה](#), לקיום צוואת המנוחה.

כלל הוא כי, הוצאות יש לפסוק בסך ריאלי (וראה: [בג"צ 891/05 תנובה מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' הרשות המוסמכת](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 30/6/2005}), בהתאם לדרך בה ניהל בעל דין את ההליך, משכו, מיצויו ושוויו, קל וחומר כאשר הועלו טענות מן היקב ומן הגורן, וביזוי המבקשים והעדים מטעמים לשם ביזוים (וראה גם: [רע"א 7650/20 Magic Software Enterprises Ltd נ' פאיירפלאי בע"מ](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 28/12/2020}).

לנוכח התוצאה אליה הגעתי, ובשקלול התנהלות המתנגדת, מצאתי לחייב את המתנגדת בהוצאות אשר ישולמו למבקשים בסך של 40,000 ₪ לכל אחד ובסה"כ 80,000 ש"ח, וזאת בתוך 30 ימים מהיום, שאם לא כן, יישא התשלום הפרשי הצמדה וריבית כדין עד לתשלום המלא בפועל.

ניתן היתר לפרסום פסק דין זה ללא פרט מזהה אודות הצדדים.

המזכירות תסגור את התיק.

ניתן היום, ט' אדר תשפ"ג, 02 מרץ 2023, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

ארז שני 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה